

Burjuvazinin diřsiz dūřmanı Stalinizm

Hasan Refik

Stalinist partiler ve örgütler, 20. yüzyılın büyük kısmında dünya solu içerisinde hegemonik bir yer tuttu. Bürokratik işçi devletlerinde iktidarda olan partileri bir kenara bıraksak dahi, Fransa'dan Endonezya'ya, İtalya'dan Irak'a kadar dünyanın dört bir yanında Stalinizmin şu ya da bu biçimini benimsemiş olan resmî komünist partileri milyonları arkasında topluyordu. Bu şartlar altında, devrimci Marksistler hem ulusal hem de enternasyonal alandaki pozisyonlarını sıklıkla Stalinizmin ve Stalinist partilerin karşısında belirlediler.

Bugün bu güç dengeleri önemli ölçüde değişmiş durumda. Stalinizmden gelen resmî komünist partiler birçok ülkede nedamet getirdi. Bu partiler, İtalya gibi bazı ülkelerde bürokratik işçi devletleri yıkılır yıkılmaz komünizm gömleğini çıkarttılar, adlarını değiştirip burjuva siyaseti içinde güvenli bir köşe kaptılar. Türkiye'de resmî komünist parti geleneğinden gelen ana grupların birleşip kurduğu TBKP, iktidar hedefini programından çıkarttı, kısacık ömrü sırasında "Te-Be-KP değil, Tövbe-KP" olarak anılan bir utanç vakası olarak tarihte yer edindi. Komünist partinin özünün değilse de biçiminin bir kabuk gibi muhafaza edildiği Fransa'da Fransız Komünist Partisi, birkaç yıl önce orak-çekici bayrağından indirdi. Bugün hâlâ Stalinizmi bayrak edinen parti ve örgütler dünya solu içinde önemli bir güç teşkil etse de, eski kadir-i mutlak hallerinden artık eser yok. Dahası, bütün günahları ve sevaplarıyla, devrimci Marksist gelenekten gelen partiler ve örgütler birçok ülkede solun içinde önemli bir güce sahip. Hatta Arjantin'den Fransa'ya belli başlı ülkelerde artık dev-

rimci solun temel gücünü oluşturuyor.

Yani gelinen noktada, devrimci Marksistlerin Stalinizmin olumsuzlaması olarak anlaşılmasına yol açan şartlar ortadan kalkmıştır. Dahası, devrimci Marksizmin Stalinizm ile ilişkisi üzerinden değil, Leninizmin devamcısı olarak anlaşılması ve anlatılması bugün bir görev haline gelmiştir. Fakat buradan yola çıkıp, Stalinizme dair bir tartışma yürütmenin eski ya da sekter bir refleks olduğu sonucuna varmak, çubuğu fazla bükme olur. Hegemonik gücünü kaybetmiş olmakla beraber, bugün Stalinizmi açıkça sahiplenen örgütler hâlâ sosyalist hareket içinde önemli bir ağırlığa sahip. Dahası, on yıllar süren bu hegemonyanın etkisiyle, Stalin'i ve Stalinizmi bayraklaştırmayacak olanların dahi, Halk Cephesi stratejisinden tek ülkede sosyalizme değin bir dizi Stalinist çarpıtmayı Leninizmin parçası sayması, sanması hâlâ oldukça yaygın. Bu sebeple, bu yazıda sadece teorik alanda değil, bilakis pratik sonuçlarıyla Stalinizmin devrim mücadelesi verenlerin önünde nasıl bir engel teşkil ettiğini göstermeyi hedefliyoruz. Stalinizmin tartışılması, elbette gelecekte sosyalizmin inşasına girdiğimizde ihtiyaç duyacağımız dersleri çıkarmak açısından önemli. Ama mesele bundan ibaret de değil. Stalinizmin önümüze çıkaracağı engellerden kurtulmak, *bizatihi devrim mücadelesi içerisinde*, yani burjuvaziyi devirebilmek için de bir o kadar elzem.

Sovyetler Birliği'ndeki bürokrasinin, dünya devrimlerinin önünde bir engel olarak ortaya çıkmasına yol açan tarihsel gelişme de aslında yine dünya devriminin seyriyle alakalı olmuştur. Ekim Devrimi'ni ve Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde devrimler üst üste patlak vermiş fakat sosyal demokrasinin ihaneti ile eski Çarlık coğrafyası dışında hiçbir yerde işçi devrimi zafer kazanamamıştır. Oysa Marx'ın ve Engels'in de saptadığı üzere, devrimin başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere, dünya ölçeğinde yayılması sadece iyimser bir temenni değil, devrimin hayatta kalabilmesi için iktisadi bir zorunluluktur. Sovyetler Birliği ise, diğer devrimlerin yenilgisi karşısında, bir köylü toplumunda sosyalist üretim ilişkileri kurmaya girişmek zorunda kalmıştır. Bu şartlarda bürokrasi, toplumun üstünde ayrıcalıklı bir katman olarak yükselmiştir. Bürokrasinin maddî konumu ise çelişkilidir. Bir yandan devrimin ürünü olan işçi devleti yıkılırsa, kendi ayrıcalıklı konumunu da kaybedeceği için, en azından ilk aşamada bürokrasinin çıkarı kapitalist restorasyondan yana değildir. Ama diğer taraftan, devrimin yeni ülkelere sıçraması ve dünya çapında oluşacak devrimci sarsıntılar da bürokrasinin iktidarı için tehlikeler doğurabilir. Bir yandan her devrimci sarsıntı emperyalizmle çatışma ihtimalini de beraberinde getirecektir. Dahası başka ülkelere zafere ulaşacak bir devrim, dünya çapında Sovyet bürokrasisinin liderlik rolünü sarsabilecek yeni bir devrimci önderlik doğurabilir, hatta bu yeni heyecanla Sovyet işçi sınıfını da tekrar harekete geçirip bürokrasinin iktidarını sarsabilir. Bürokrasinin ve bu bürokrasinin ideolojisi olarak Stalinizmin dünya devrimleri ile olan ilişkisini tam olarak bu çelişkili maddî konum belirler. Maddî çıkarları sebebiyle bürokrasinin bir yandan içeride işçi devletinin kazanımlarının tamamen ortadan kaldırılmasına karşı çıkması, diğer taraftan dünya emperyalizmi ile barış içinde bir arada yaşamasına engel olabilecek diğer devrimleri ise tehlikesiz hale getirmesi gerekir. Yani bir ideoloji olarak Stalinizm basitçe

bir hata ya da Stalin'in kişiliğinden kaynaklı bir sapma değildir.¹ Bilakis, Sovyetler Birliği'nde b¼rokrasinin y¼kseliřinin yarattığı maddi zemin üzerinde doğmuş bir sonuğtur.

Bu yazı, bu önermeyi veri alıyor. Bu temel üzerinde, ortaya çıkan sonucun, yani Stalinizmin d¼nya çapındaki devrim m¼cadelelerinde, devrim savaşçılarının ön¼nde nasıl bir engel olduğunu sergilemeyi hedefliyor. Yani asıl odak noktası, Sovyetler Birliği içerisinde Stalinizmin y¼kselmesinden ziyade, Stalinist çizginin diğer ¼lkelerdeki m¼cadeleler üzerindeki etkisi olacak. Bunun çok temel bir sebebi var. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Stalinizm Sovyetler Birliği'nde b¼rokratik yozlaşmanın bir ¼r¼n¼ ve b¼rokrasinin çıkarlarının bir ifadesiydi. Bug¼n, K¼ba ve Kuzey Kore dışındaki b¼rokratik işçi devletleri yıkılmışken, bu maddi temel ortadan kalkmıştır. Fakat bir ideoloji olarak Stalinizm, kendini doğuran şartların yokluğunda, bir kabuk yahut bir zombi gibi bir dizi örg¼t¼n programında ve aydın kafasında varlığını s¼rd¼r¼yor. Bu şartlar altında, ve bu programı savunan örg¼tler bir g¼ce sahip olduğu m¼ddete, ***b¼rokrasi tarih sahnesinden çekilmişken dahi b¼rokrasinin programı sınıf m¼cadeleleri alanında rol oynayabilir.*** Ya da farklı şekilde ifade edecek olursak, Stalinizm kendini yaratan maddi temellerin yokluğunda dahi sınıf m¼ca-
delesinin ön¼nde bir engel olma potansiyelini taşıyor. Çin'de ve K¼ba'da kom¼nizm adını taşıyan partilerin iktidarda bulunması da (her ne kadar Çin'de kapitalizme d¼n¼ř gerçekleşmişse de) Stalinist politik kalıpların ayakta kalmasına katkıda bulunmaktadı. Biz konunun tam da bu kısmına odaklanarak, bir zombi gibi varlığını s¼rd¼ren Stalinizmin, bug¼n kapitalizmi devirmek isteyenler için neden yanlış bir araç olduğunu g¼stermeye girişeceğiz.

Bu vesileyle, ¼ eksen üzerinde bu yazının amacının ne olduğunu ve ne olmadığını vurgulamakta fayda g¼r¼yoruz. İki ve en önemlisi: Devrimci Marksistlerin, işçi sınıfı hareketinin zayıf karnı olan Stalinizm ile hesaplaşmasının, burjuvazinin kalemşorlarının, kolay bir d¼řman olan Stalinizmi vesile edip Marksizme ve Leninizme saldırması ile hiçbir paralellik ieremeyeceğinin altını kalın kalın çizmek isteriz. Dolayısıyla bu yazı, anti-kom¼nizm cephesinin karşısına gerek bir alternatif olarak devrimci Marksizmi ıkarma çabasının bir parçası olarak d¼ř¼n¼lmeli. Sınıf d¼řmanına şunu s¼yl¼yoruz: Stalinizm dişsiz d¼řmandı, Leninizmin ve Marksizmin bayrağını, hem d¼řünsel hem pratik alanda kiskana sahiplenmeye ve iktidara taşımaya kararlı olan devrimci Marksizmin karşısına, bizim karşımıza ıkın. Devrim m¼cadelesi saflarında yer alan ya da yer almak isteyenlere ise şunu s¼yl¼yoruz: Stalinizm bir asra yakın devrim g¼lerinin ya ön¼nde engel oldu ya da elinde k¼r bir bıçak. Gelin, devrimi ve sosyalizmi zafere ulaştırmaya uygun olan silahı, devrimci Marksizmi kuşanalım.

İkinci hususa geelim. Devrimci Marksizmin Stalinizm karşısındaki pozisyonu, sıklıkla bir karikat¼re indirgeniyor. Buna g¼re, Sovyetler Birliği ve Komintern içerisindeki m¼cadeleden yenilgiyle çıkan taraf, yani devrimci Marksizm, bu m¼cadeleyi kazanan tarafı, yani Stalinizmi zor kullanmakla, anti-demokratik olmakla ya da çok insan öld¼rmekle suçluyor. Meselenin bu ekseninde ele alınması, devrimci Marksist gelenekten gelen bazılarının da garip şekilde devraldığı mutlak bir ar-

1 Sungur Savran, "Sovyetler Birliği'ni Kim Yıkıtı?", *Devrimci Marksizm*, no: 28-29, G¼z-Kış 2016.

pıtmadır. Bu şemaya göre, sözüm ona, bir taraf reel politika yapıp elini kirletirken, diğer taraf muhalefet olmanın tarihsel rahatlığıyla, etik bir zemine geçip gerçekçi politikacılara parmak sallıyor. Belirtelim, anlaşılması için iyice şematikleştiriyoruz fakat çarpıtmanın özünü isabetli aktardığımız kanaatindeyiz.

Biz bu karikatüre tamamen karşı çıkıyoruz ve tarihsel koordinatların yeniden gözden geçirilmesini öneriyoruz. Stalinizme yönelik *temel suçlamamız* muhalefete karşı *gayriahlaki yollarla zafer kazanması değil, uzun vadede bir yenilgi ideolojisi olduğunu kanıtlamış olmasıdır*. Evet, Stalinizmin işçi sınıfı demokrasisini ihlal etmesi, Leninizmin demokratik merkezîyetçiliğini paramparça etmesi Stalinizme yönelik suçlamamızın önemli bir parçası. Fakat eğer Stalinizm dünya çapında sahip olduğu hegemonik rolle kapitalizmi yenilgiye uğratmış olsaydı, bu sorun tali hale gelebilirdi. Fakat aksine, bu hat komünistleri ve işçi sınıfını yenilgiye götürdü. Yani Stalinizmin pozisyonu gerçekçi ama zorunlu, devrimci Marksizmin pozisyonu ise bunun naif ya da idealist bir eleştirisi değildir. Önermemizi net şekilde belirtelim. Dünya devriminin geri çekilmesinin dolaysız bir sonucu olan, Leninizmin çarpıtılması, Leninizme üstü kapalı bir reddiye biçimini alan Stalinizm, tarihsel planda geri çekilme dönemine denk düşen bir *yenilgi ideolojisidir*. Bir asır boyunca işçi sınıfına yenilgi üstüne yenilgi yaşattmıştır. Leninizm ve onun özbeöz devamcısı olan (dahası muzaffer Kızıl Ordu'nun kurucusu Trotskiy'in adıyla anılan) devrimci Marksizm, tarihsel bir taarruz döneminin ürünüdür ve bir zafer ideolojisidir. Uzun on yıllar, Stalinizm karşısında örgütsel zayıflık içerisinde olması bunu kanıtlamak için kullanılacak tarihsel örnekleme azaltıyor. Ama devrimci Marksizmin sürdürücüsü olduğu Leninizmin Ekim Devrimi'ni zafere ulaştırması ve devasa bir iç savaşta galip gelmesi bile tek başına önemli bir kanıttır.

Stalinizm bir yenilgi ideolojisidir dedik. Bu iki açıdan geçerli. Birincisi, dünya devriminin geri çekilmesinin, yani işçi sınıfının tarihsel bir yenilgisinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. İkincisi ve bu yazıda vurgulayacağımız asıl husus olarak, sunduğu önderlikle on yıllar boyunca devrim cephesinde olanlara tekrar ve tekrar yenilgiler yaşattmıştır. Sovyetler Birliği'nde bürokrasinin yükselişi sonucu, işçi devleti içerisinde baskın çıkan, kazanan o tarihsel momentte Stalinizm olabilir. Dünya-tarihsel yerlerine oturttuğumuzda, dahası buradaki zaferi parti içi mücadelelerdeki yenilgi/zafer olarak değil burjuvaziye karşı verilen mücadeleler üzerinden düşündüğümüzde bu söylediğimizin geçerli olduğu görülecektir. Yani Stalinizmin parti içi mücadelede kazanan taraf olması, tarihsel ölçekte işçi sınıfı yenilgiye götüren hat olduğu gerçeğini gözden gizlememeli. Bunun çeşitli örneklerini yazıda sergileyebiliriz.

Yazıyı amaçları açısından üçüncü ve son ekseninde yerine oturtalım. Bu yazının amacı asırlık tartışmalarda devrimci Marksizmin haklılığını kanıtlamaktan *ibaret değil*. Tarihsel tartışmalara ve örneklere döneceğiz ama bunu, bugüne dair sonuçlar çıkarmak için yapacağız. Bu örneklere döneceğiz çünkü eldeki silahın, on yıllardır her seferinde tutukluk yapmasının bir tesadüf olmadığını göstermek istiyoruz. Ama en önemlisi, bugünün devrimcileri olarak, bugünün devrimcilerini doğru silahları kuşanmaya ikna etmek istiyoruz. Stalinizmin ihanetleri ve beceriksizlikleri, Çin'de ya da İspanya'da, Yunanistan'da ya da Irak'ta, kuşak kuşak devrimci için yenilgi, zindan ve darağacı sonucunu verdi. 21. yüzyılın devrimleri Şili'den Sudan'a ka-

dar tūm hařmetiyle bařını kaldırmıřken, daha ōnce ōnūmūze engel olarak dikilmiř, devrimcilerin zayıf karnı olan Stalinizm ile hesaplařmak istiyoruz. Yani devrimci Marksistlerin, Stalinizme karřı polemik yūrütmesi, bazen ezberden sōylenenin aksine, Sovyetler Birlięi'nin yıkılmasıyla anlamı kalmamıř bir tartıřmanın tekrarlanması deęildir. Bilakis, Stalinizmin devrimci Marksist eleřtirisi, tam da bugūnūn mūcadeleleri için yakıcı bir ihtiyaçtır.

Yazıda nasıl bir yol izleyeceęimizden de bahsederek bu giriř kısmını kapatalım. Stalinizmin 20. yūzyıldaki hegemonik rolū, bōylesi bir yazı için bazı metodolojik zorunlulukları da beraberinde getiriyor. Dūnya çapında ōnem tařıyan sınıf mūcadelelerinde ya çok nadiren bir gū olarak ortaya çıkabilen ya da hiç bunu bařaramayan, sōz gelimi anarřizm ya da Marksizm içerisindeki daha kūuk akımlar ūzerine yazıyor olsaydık, bu grupların sōyledikleri ūzerine odaklanmak en azından bir seçenek olabilirdi. Stalinizm ise 20. yūzyıl boyunca defalarca sınanma imkūnına kavuřmuřtur. Dolayısıyla bu yazıyı metinler arası bir polemik gibi yazamayız. Biz de çeřitli bařlıklar altında Stalinizmin sınıf mūcadelesi alanındaki icraatına gōzlerimizi çevirip, bu akımın somut performansını sergileyecek, bugūn mūcadeleye atılmak isteyenler için neden elveriřli bir araç olmadığını gōstereceęiz.

Bunu yapmak için sırasıyla dōrt başlığa (sūrekli devrim, anti-faşist mūcadele, Halk Cephesi ve dūnya devrimi) odaklanıp, bunların her birini birer vaka (sırasıyla Çin, Almanya, İspanya ve İtalya) ūzerinden tartışacağız. Őzellikle, dōrt ōrneęi de Sovyetler Birlięi içerisinde būrokrasinin yūkseliřine karşı verilen mūcadelelerden değil, dūnyanın farklı yerlerindeki devrim kavgalarından seçtik. Bōylece, Stalinizmin bıraktığı zehirli mirastan kurtulmanın yalnızca iřçi devletinin inşasına giriştiğimizde değil, yūkselen faşizmi ezme ve devrimi zafere ulaştırma mūcadelesinde de, yani bugūn için de ōnem taşıdığını gōstermeyi umuyoruz. Dōrt başlığı dōrt ayrı vakada inceleyecek olmamızdan, bir ōrnekten tartışılan başlığın, yani sōz gelimi dūnya devrimi meselesinin, diğer ōrnekler için ōnem taşımadığı sonucu çıkmamalı. Bu tercihimizin tek sebebi, okurun yazıyı takibini kolaylaştırıp, Stalinizmin ideolojik mirasının farklı unsurlarının sorunlarını tek tek ortaya koyabilmek. Sungur Savran yoldaşımızın, yukarıda andığımız, *Devrimci Marksizm*'in 28-29 numaralı çift sayısında yer alan yazısında yaptığı gibi, biz de ōrneklerimizi Stalin dōnemiyle sınırlayacağız. Bōylece, sōz gelimi 1965 Endonezya'sını ya da on yıl ōncesinin Nepal'ini tartışıyor olsaydık yapılabileceği ūzere, Stalinizmin farklı versiyonlarını sahiplenenin sorumluluktan kaçmasının ōnūne geçmeyi umuyoruz.

1.Aşamalı devrim ve Çin'de ilk sınav

Stalinizmin, Leninizmden ideolojik planda kopuřunun ilk ve en net ōrneklerinden biri ile bařlayalım. Gūlenmeye bařlayan būrokrasinin Trotskiy'i hedef tahtasına oturtmasıyla birlikte, sūrekli devrim teorisi Stalinizmin taarruzuna uęramıř ve bu akım tarafından reddedilmiřtir. Oysa 1917 sonrasında Bolřevik Partisi ve ilk yıllarında Komūnist Enternasyonal için Menřevik ařamalı devrim teorisine karřı sūrekli devrimin savunusu bir veridir.

Burada bir ayırımın altını çizmek gerekiyor. Trotskiy, 1905 devriminden çıkardığı dersler sayesinde sūrekli devrim teorisinin merkezinde yer alan sonuçlara oldukça

erken bir aşamada ulaşmıştır. Daha bu erken aşamada burjuvazinin devrimci gücünün 1848'den sonra tükendiğini, burjuva demokratik devrimin görevleri ile sosyalist devrimin görevlerinin, işçi sınıfının önderliğinde gerçekleşecek bir devrimde iç içe geçeceğini saptamıştır. Daha sonra, 1917'de başlayan devrim Trotskiy'in analizini doğrulamıştır. Lenin'in bu noktaya varması ise Şubat Devrimi'nin patlaması ve "Uzaktan Mektuplar" ile olacaktır.² Ama bir kez bu noktaya ulaştıktan sonra, sürekli devrim, Lenin'in teorisinin olmazsa olmaz bir unsuru haline gelecektir. Lenin bunu 1921 yılında, Ekim Devrimi'nin dördüncü yıl dönümü vesilesiyle kaleme aldığı bir yazıda, çok veciz biçimde ifade edecektir:

Bu arada Kautsky'ler, Hilferding'ler, Martov'lar, Çernov'lar, Hillquit'ler, Longuet'ler, MacDonald'lar, Turati'ler ve "İkibuçukuncu" Marksizmin diğer kahramanları burjuva-demokratik ve proleter-sosyalist devrimler arasındaki bu ilişkiyi anlama kapasitesine sahip değildi. İlki ikincisine doğru gelişir, dönüşür. İkincisi, ilerlerken, ilkinin sorunlarını çözer. İkincisi ilkinin eserini pekiştirir. Mücadele ve ancak mücadele ikincisinin ilkini aşma konusunda ne kadar başarılı olabileceğini belirler.³

Fakat Lenin'in demokratik devrimin sosyalist devrimle iç içe geçeceği sonucuna ulaşmadan önce savunduğu "İşçilerin ve Köylülüğün Devrimci-Demokratik Diktatörlüğü" anlayışı dahi Menşevik aşamalı devrim teorisinden bambaşkadır. 1905 Devrimi döneminde Lenin de, Menşevik teorisyenler Plehanov ve Akselrod da Rusya için bir burjuva devrimi öngörmektedir. Fakat Menşevikler için bu, ilk aşamada burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki mücadelenin kenara bırakılması, devrimin önderliğinin burjuvaziye teslim edilmesi ve işçi sınıfına yalnızca burjuvaziye destekleme görevi verilmesi anlamına gelmektedir. Lenin ise özellikle toprak meselesini devrimin merkezine koyuyor, haklı olarak köylülüğü yanına almadan işçi sınıfının Rusya'da zafer kazanmasının mümkün olmadığını saptıyordu. Lenin'de devrimin burjuva karakteri, her şeyden önce toprak reformunun çözümünü burjuva devriminin bir meselesi olarak görmesiyle ilişkilidir. İşçi sınıfının burjuvaziyle ittifakını değil, köylülükle ittifakını öngörür. Menşeviklerin öngördüğü ise burjuva devrimi aşamasında proletarya ile burjuvazinin ittifakı yani açıkça sınıf ihanetidir.⁴ Altını çize çize belirtelim, **Stalinizmin devraldığı çizgi**, işçi sınıfını burjuvazinin bir ihtiyat kuvveti haline getirecek olan **Menşevik aşamalı devrim teorisidir**. Stalinizmin bu Menşevik teoriyi nasıl uygulamaya koyduğunu göreceğiz. Fakat geçerken belirtelim, Menşevizmin aşamalı devrim ile Stalinizmin devamlılığının bir göstergesi olarak hem devrim öncesi Menşeviklerin hem de devrim sonrası Stalinizmin

2 Bir yan tartışmada kaybolmamak için burada Lenin'in bu değişiminin detaylarını göstermeye girişmiyoruz. Bu değişimi görmek isteyenler, Lenin'in 1905'te yazdığı *İki Taktik* ile 1917'de yazdığı *Uzaktan Mektuplar* ve *Nisan Tezleri*'ni yan yana koyup okuması yeterli olacaktır.

3 Vladimir İlyiç Lenin, "Ekim Devrimi'nin Dördüncü Yıldönümü", çeviri: Işıl Demirakın, *Devrimci Marksizm*, no: 6-7, İlkbahar-Yaz 2008, s. 179-180.

4 Bu ayrımın bir özeti için bkz. Léon Trotsky, "Trois conceptions de la révolution russe", <https://www.marxists.org/francais/trotsky/oeuvres/1939/08/trois.pdf>. Bu kaynağın Türkçesi şurada bulunabilir: Lev Trotskiy, "Rus Devriminin Üç Kavranışı", *Rusya'da Sürekli Devrim. Sonuçlar ve Olasılıklar*, çev. Orhan Koçak, İstanbul: Kardelen Yayınları, 1990, s. 115-137.

aşamalı devrim teorisyeni aynı kişi, Aleksandr Martınov'dur.⁵

Buraya kadar, Stalinizmin, Leninizmden uzaklaşmasının dūřünsel alanda yarattığı kopuşa işaret ettik. Bu kopuşun, basit bir yorum hatası ya da yanlış taktik olmadığını, temellerinin Sovyetler Birlięi içerisinde bürokrasinin yükselişinde ve bu bürokrasinin çıkarlarında yattığını hatırlatmak gerekir. Ama biz burada her şeyden önce, bu kopuş gerçekleşmeye başladıktan sonra verdiği sonuçları sergilemek istiyoruz.

1925-27 Çin Devrimi, devrimci Marksistlerin savunduğu Leninist strateji ile Stalinizmin aşamalı devrim çizgisinin sınıf savaşının ateşinde sınındığı ilk test sahası olacaktır. Bağlamı kısaca hatırlatalım. Kuruluş döneminde Çin Komünist Partisi (KP), kendi örgütünü koruyarak, Çin'de ulusal burjuvazinin partisi olan Guomintang'ın içinde çalışma yürütmüştür. Guomintang bu dönem hala bir yarı-sömürge olan Çin'de⁶ bir yandan ulusal kurtuluşu simgelemektedir. Bir yandan da ülkenin önemli kısmını kontrol eden savaş ağalarına karşı merkezî bir hükümet kurmak için mücadele etmektedir. Başında ise en azından 1911 Devrimi'nden itibaren Çin burjuva devriminin tarihsel önderi haline gelen Sun Yat-Sen bulunmaktadır. Bu koşullar altında 1925'ten itibaren bir iç savaş şeklini alan derin bir burjuva devrimi patlamış, komünistlerle ittifak içerisinde bulunan milliyetçi Guomintang partisi, bir kısmı Japon emperyalizmiyle iş birliği içinde bulunan savaş ağalarının iktidarını sona erdirip Çin'i merkezî idareye kavuşturmak için, 1926'da ünlü Kuzey Seferi'ni başlatmıştır. 1926-1927'de şanghay'da işçi sınıfının ayağa kalkmasıyla birlikte sürekli devrim dinamiği en aleni biçimde açığa çıkmıştır.⁷

Bu konuda sık tekrarlanan bir yanlış anlaşılmayı düzelterek başlayalım. Devrim sırasında sınıf işbirliği ve Guomintang'a teslimiyet politikasına savaş açacak olan Trotskiy, Çin Komünist Partisi'nin büyüme döneminde Guomintang'ın içinde çalışmasına karşı değildir. Onun savaşı Guomintang liderliğini yabancılaştırmamak için KP'nin örgütsel ve siyasi bağımsızlığının elinden alınmasına karşıdır. Bunu Haziran 1926'da Karl Radek'e yazdığı bir mektupta "Guomintang ve Komünist

5 Burada bir parantez açarak belirtelim. Bunu yazarken, eski Menşeviklerin Bolřevik Partisi'ne gelmelerini kendi içinde problematik olduğu iddiasında değiliz. Sadece Ekim Devrimi'nde değil, tüm büyük muzaffer devrimlerde yenilen güçlerden kazanan tarafa geçiş olmuştur. Nitekim Sovyet devletinin ilk Dışışleri Komiserlerinden Georgiy Çiçerin ya da ünlü Aleksandra Kollontay da birer eski Menřeviktir. Martınov vakasında önemli olan, bir Menşevik teorisyenin, Bolřevizme karşı silah edindiği programı muhafaza ederek Stalin'in bař teorisyenlerinden biri haline gelebilmesidir. Biri sonradan Bolřevik olan üç önemli Menşevik liderin devrim sonrası kariyerini özetleyen bir kaynak için; André Liebich, "Diverging Paths: Menshevik Itineraries in the Aftermath of Revolution", *Revolutionary Russia*, no: 4:1, Haziran 1991, s. 28-37. Dikkat çekici biçimde bu makalede anılan üç Menşevik'ten (Mayskiy, Dan ve Martov) en sağda olanı ve iç savaş sırasında karşı-devrimci hükümetlerde kısa süreli bakanlık görevi üstlenen ve fazla anti-Bolřevik olduğu için Menşevik Parti'den ihraç edilen Mayskiy daha sonra Stalinistleřen Bolřevik Partisi içinde kendine yer bulabilmiştir.

6 Bu durum, tam manasıyla sömürge statüsüne uygun bazı koşullarla da yer yer i içe geçmektedir. Başta Hong Kong olmak üzere "serbest liman" haline getirilerek emperyalizmin kontrolüne açılan şehirlerin yanı sıra, bu dönem şanghay'ın bir bölümü de, Mütareke İstanbulu'na benzer biçimde çok uluslu bir emperyalist koalisyonun kontrolündedir.

7 Bu alt bölümde, Çin Devrimine dair kullandığımız verilerin hepsi şu kitaptan geliyor; Alexander Pantsov, *The Bolsheviks and the Chinese Revolution, 1919-1927*, Honolulu: University of Hawaii Press, 2000. Alıntı aktarmak ya da önemli bir veriye işaret etmek dışında sayfa numarası vermeyeceğiz.

partisinin örgütsel birlikteliği, belirli bir dönem için doğru ve ilericiydi” diyerek ortaya koymuştur.⁸ Stalin içinse durum bambaşkadır. Stalin, bu burjuva partiye stratejik bir anlam yükleyip, “müttefikini” yanında tutmak için, ÇKP’nin örgütsel bağımsızlığından vazgeçmeye hazır olduğunu göstermiştir. Sovyetler’in Uzakdoğu politikasının önde gelen isimlerinden Voytinskiy’nin bir mektubuna göre Stalin, ÇKP’nin bağımsız örgüte sahip olmayıp Guomindang içinde kalmasının “tarihsel olarak kaçınılmaz” olduğunu düşünmektedir.⁹ Bu iki anlayış arasındaki devasa fark açık olsa gerek. Komünist partisinin taktiksel hamlelerle geniş bir anti-empyralist örgütün içinde büyüme devresini geçirmesi başka, işçi sınıfının tarihsel aşama sebebiyle burjuvaziden bağımsız örgütlenme şansının olmadığını söylemek bambaşka. Stalin, ÇKP’nin zaten önemli bir güce ulaştığını öğrenince, bunu Guomindang’ı tamamen Sovyet yanlısı bir hale getirmek amacıyla, çeşitli manevralar yapmak için kullanacaktır. Ama işçi sınıfı partisinin bağımsız örgütlenmesini, tarihsel aşama sebebiyle imkânsız saymaktadır. Bu Lenin’in savaş açtığı Menşevik aşamalı devrim teorisinin mükemmel bir örneğidir. Hatta denebilir ki Menşevikler işçi sınıfının bağımsız partisini değil yalnızca devrimdeki bağımsız rolünü reddettiği için, Stalin ve Stalinizm onların da bir adım arkasına sıçramıştır!

Bütün devrim sürecini bu yazı çerçevesinde özetlemek mümkün değil. Fakat özet bir tablo çizecek olursak gelişmeler şu hattı izliyor. 1926 yılının ilk aylarında, Guomindang önderliğinin Komünist Enternasyonal Yürütme Konseyi’nin 6. genişletilmiş oturumuna da katılmasıyla, Stalin ve Komintern, Guomindang’ın içindeki güç dengelerinin komünistler lehine değiştiği sonucuna ulaşır. Guomindang’ın tarihsel lideri Sun Yat-Sen’in 1925’teki ölümü ile örgüt içinde nispî bir belirsizlik oluşmuştur. Bu şartlar altında, komünistlerin, sağcı unsurları tasfiye edip Guomindang liderliğini almasına yönelik bir plan yapılır. Burada geçerken belirtelim, biz bu aşamaya kadar yapılan planda, yani güç ilişkileri elverişliyse ulusal kurtuluş hareketinin liderliğini yapan Guomindang’ın yönetimini ele geçirme çabasında kendi içinde bir yanlışlık olduğu iddiasında değiliz. Fakat çok aleni şekilde yapılan bu planın da etkisiyle, Guomindang’ın yeni lideri Çang Kay-Şek, bu kararın alınmasından birkaç gün sonra, 1926 Mart’ında bir örgüt içi darbeye Guomindang içerisindeki komünist etkisini kırmaya girişir. Komünistler için Guomindang içinde bulunmanın en temel iki sebebi denilebilecek, ÇKP’nin başını çektiği “Çin Askeri Gençlik Birliği”ni dağıtır, köylü birliklerinin elinden silahlarını alır. Dahası ÇKP’nin o zamana kadar Guomindang içerisinde sahip olduğu örgütsel bağımsızlığı sınırlayacak adımlar atmaya girişir. Bunun hemen ardından, Guomindang ordusunun, Çin’in kuzeyindeki savaş ağalarının üstüne yürüyeceği meşhur Kuzey Seferi’ni başlatır.

Bu noktada komünistler hayatî bir tercih yapmak zorundadır. Ya birkaç yıllık faaliyet sırasında Guomindang içinde edindikleri askerî ve siyasî gücü kullanarak bağımsız bir örgüt olarak devrim sahnesine çıkacak ya da bu tavizleri kabul ederek, kaderi Guomindang liderliğinin kararlarına tabi bir grup olmayı kabul edecektir. Çin Devrimi’nin kaderi büyük ölçüde bu sorunun cevabına bağlıdır. Trotskiy ve sol muhalefet, gerektiğinde Guomindang ile bağımsız bir güç olarak blok oluşturmayı

⁸ A.g.y. s. 105.

⁹ A.g.y., s. 84.

ya da askeri ittifak yapmayı da kabul ederek KP'nin hızla örgütsel bağımsızlığını kazanması, devrimin belirleyici önemdeki çarpışmalarına hazırlanmakta geç kalmaması gerektiğini savunmuştur. Stalin ve şürekası ise, Guomintang'ı kaybetmek için teslimiyet şartlarını kabul etmiştir. Yukarıda tanıştığımız ve artık Stalinizmin teorisyenlerinden biri olan eski Menşevik Martinov Guomintang yönetimine teslimiyeti “ileriye sıçramak için bir adım geriye atıyoruz” diye temellendirecektir.

Bu noktadan itibaren, Stalinizmin benimsediğı (ve 20. yüzyıl boyunca tekrar tekrar sahneye çıkacak olan) “burjuvaziyi ürkütmemek” üzerine kurulu Menşevik çizgi ayan beyan ortadadır. 1926 Ekim'inde, Voroşilov'un önerisi üzerine Sovyetler Birliğı Komünist Partisi (SBKP) Politbürosu, Komintern'in Şanghai'daki Uzakdoğı Bürosu'na bir talimat göndererek Çin Komünist Partisi'nin “burjuvaziye ve feodal aydınlara” karşı çalışmasının yasaklanmasını istemiştir. Dahası aynı talimat, köylülüğün devrim için önemli olduğunu teslim etmekle beraber, Guomintang'ın savaş kapasitesini zayıflatmamak için “kırdı iç savaş” istemediklerini söyleyerek, üstü kapalı biçimde toprak işgali eylemlerine de karşı çıkmaktadır.¹⁰ Yani olanca gücüyle ilerleyen bir devrim sırasında, komünist partisi şehirlerde işçilerin, kırdı ise köylülerin devrimci eylemini örgütlemekten alıkonmakta, bir anlamda hem sağ kolu hem sol kolu ayrı ayrı bağlanmaktadır. İç savaş en can alıcı noktasına ilerlerken, sınıf mücadelesinin sonucu elde silah belirlenirken, komünist parti en büyük güçlerini sahaya sürmeme, kendini Guomintang'ın insafına bırakma talimatı almıştır.

Kuzey Seferi'nde ang Kay-Şek birlikleri zafer kazanırken, Şanghai'da komünistlerin de büyük etkiye sahip olduğu işçi sınıfı ayaklanıp, şehrin kontrolünü ele geçirmiş, “Şanghai Komünü”nü kurmuştur. Bir kez daha Moskova'nın talimatıyla ve sol muhalefetin tüm itirazlarına karşın (unutulmasın, hâlâ Guomintang'ın içinde bulunan) komünistlerin Şanghai işçilerini silahlandırmasına engel olunmuştur. Bu şartlar altında, Nisan 1927'de şehre giren ang Kay-Şek ve Guomintang, Şanghai başta olmak üzere tüm Çin'de (Stalin'in kararı sebebiyle silahsız bulunan) komünistleri ve grevci işçileri vahşice katletmiştir. Farklı tarihçiler farklı sayılar verse de bu yenilgi sonrası binlerce komünistin, kimisinin kafası kesilerek katledildiğı tartışmasız bir veridir. Dahası, bu vakanın hemen ardından, Stalin Çin komünistlerini bu sefer Vuhan'da bulunan sol Guomintang hükümetinin kuyruğuna takmış, bunun sonucunda da, Şanghai katliamından yalnızca birkaç ay sonra, sayısı on binleri bulan komünist bu sefer Vuhan hükümetinin elinde katledilmiştir.¹¹ Çin Devrimi, ve Stalinizmin Guomintang ile olan ittifakı, ancak on binlerce komünist işçinin katledilmesinin ardından sona erecektir.

Yukarıda andığımız, komünist partisinin elini kolunu bağlayan kararın devrimin yenilgisinde ve neticesinde gelen komünist ve işçi katliamındaki rolü o kadar aşikârdır ki, Stalin dahi yenilgi sonrası bu kararı “bir talihsizlik” olarak geçiştirip,

10 Biraz yukarıda anılan Martinov alıntısı da dahil olmak üzere bkz. a.g.y., s. 94.

11 Bu ihaneti önce Pekin sonra Vuhan'da bir KP militanı olarak tecrübe edip, bunun da etkisiyle Moskova'daki KUTV günlerinde devrimci Marksist olacak bir militanın anıları İngilizce olarak mevcut bkz. Wang Fan-hsi, *Chinese Revolutionary*, çev. Gregor Benton, Oxford: Oxford University Press, 1980, özellikle s. 25-43.

Komintern'in Çin Devrimi'ne karşı genel hattını yansıtmadığını söyleyecektir.¹² Altını çizelim, iki militan arasındaki yazışmadan, bir il komitesi toplantısından ya da teorik bir derginin sayfalarında yürütülen bir tartışmadan değil Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin en yüksek organı olan Politbüro'nun verdiği bir talimattan bahsediyoruz. Cinayeti kimin işlediğini kanıtlayan bundan âlâ delil, bundan âlâ du-manı tüten silah olur mu?

Kendini devrimci sayan herkesin içini cız ettirecek Çin vakası bir istisna değildir. Gördüğümüz, Çin Devrimi karşısındaki Stalinist strateji yalnızca bir girizgahtı. Burjuvazi ile sınıf işbirliği ilerleyen dönemde, dahası sadece Doğu ülkelerinde değil, Batı'da da bir strateji halini alacak, sosyalist devrim adeta bir tabu haline gelecektir. Buna geçmeden önce, şimdi tarihi birkaç yıl ileri sarıp, gözümüzü Avrupa'ya çeviriyoruz

2. Anti-faşizm ve Almanya

Bu yazıda niyetimiz Stalinizmin tarihsel gelişmesini adım adım, kronolojik biçimde takip etmek değil. Fakat Halk Cephesi politikalarına geçmeden önce Stalinizmin beş yıllık "Üçüncü Dönem" parantezine ve bunun sonuçlarına, en başta da Almanya'da yükselen Nazizmin karşısında 1933'te kurşun atmadan teslim olmasına¹³ değinmeden geçmemiz mümkün değil. Bunun bir sebebi, bir yandan Üçüncü Dönem politikalarının ve bunun 1933'te getirdiği yenilginin, hem Stalinist önderliğin en büyük "ateşle sınanması" ve iflası olması hem de bu yenilginin Nazi barbarlığının önünü açması sebebiyle dünya-tarihsel bir öneme sahip olması. Hatırlansın, Trotskiy de tam bu korkunç yenilginin sonuçlarını çıkartarak, Komünist Enternasyonal'in siyasi olarak iflas ettiği saptamasını yapacak ve Dördüncü Enternasyonal'in kurulmasını tarihsel bir görev olarak önüne koyacaktır.

Koordinatları yerine oturtarak başlayalım. Ne demekti Üçüncü Dönem? Komintern, 1917 ile 1923 arasını, dünya devriminin yükseldiği Birinci Dönem, 1923'ten 1928'e kadar olan dönemi ise kapitalizmin görece stabilize olduğu İkinci Dönem saydıktan sonra,¹⁴ 1928'den sonra tekrar kapitalizmin çelişkilerinin yoğunlaştığı ve devrimler için şartların olgunlaştığı bir Üçüncü Döneme girildiği saptamasını yapmıştır. Aslında "Üçüncü Dönem" tabirini 1926'da ilk kullanan, yani kavramın isim babası Buharin'dir.¹⁵ Fakat 1928'deki Komintern 6. Kongresi ile birlikte, bu

12 A.g.y., s. 94.

13 1933 diyerek yılını verdik ama bir yanlış anlaşılmayı önlemek adına yine de okurun bir kez daha dikkatini çekelim, Nazizme teslimiyetten bahsederken tartıştığımız, Ekim Devrimi'nin ürünü işçi devletinin ve Kızıl Ordu'nun Hitler ordularını tepelediği dünya savaşı değil, onu önceleyen, Hitler'in partisi NSDAP'ın Almanya'da iktidara geliş süreci.

14 Bu şemanın, özellikle Birinci ve İkinci Dönemlere ait kısmının, bu dönemler yaşanırken bu kadar keskin çizgilerle ayrılmadığını, daha ziyade 1928'de geriye bakılarak oturtulmuş bir tablo olduğunun altını çizmek lazım. Örneğin, 1921'deki Komintern 3. Kongresi'nde Trotskiy ve Komintern'in ilerideki resmî iktisatçısı Varga, kapitalizmde çevrimsel iyileşmeler olabileceği saptamasını yapmış, dahası kapitalizmin toparlanma döneminin başlangıcı için Komintern de zaman zaman 1921 yılını işaret etmiştir. Kopuş noktası olarak 1923'te Alman ve Bulgar devrimlerinin yenilmesinin kabul edilmesi 1928'deki 6. Kongre sonrasında ise resmî tez olarak oturdu.

15 Nicholas N. Kozlov ve Eric D. Weitz, "Reflections on the Origins of the 'Third Period': Bukharin, the Comintern, and the Political Economy of Weimar Germany", *Journal of Contemporary History*, cilt: 24, no: 3, Temmuz 1989, s. 395.

teori Stalinizmin resmî tezi haline gelmiş, dahası yeni bir stratejinin de dayanağı olmuştur. Bu yeni stratejiye göre, ekonomik kriz derinleşirken sınıf m¼cadeleleri keskinleşecektir. Kom¼nist partilere dūřen de sosyal demokrasi ve reformist sendikalar başta olmak üzere hiğbir g¼ę ile “yukarıdan” ittifak yapmamaktır. Ancak “tabandan”, sosyal demokrat liderleri teşhir eden ittifaklar yapılabilir.

Terc¼me edelim. Komintern’in kararına göre, sosyal demokrat işçilerin (unutulmasın, bu dönemde, özellikle de Almanya’da, sosyal demokrasi milyonlarca üyesi olan bir işçi partisidir), kom¼nist işçilerle ittifak yapabilmesinin tek koşulu, bu ittifakın sosyal demokrat liderleri teşhir etmeye girişmesidir. Altını çiziyoruz, bahsi geçen, söz gelimi faşist teröre karşı bir fabrikada kom¼nist ve sosyal demokrat işçiler yan yana geldiğinde veya ülke ęapında bir cephe kurduğunda kom¼nistlerin sosyal demokrat liderlere karşı propaganda yapabilme, onları teşhir edebilme zg¼rl¼ę¼ değildir. Bu zaten kom¼nistler için her t¼rl¼ cephe ve ittifakın olmazsa olmaz koşuludur. Komintern’in istediği, sosyal demokrat işçinin cepheye gelebilmesinin, sosyal demokrat liderleri ifşa etme şartına bağlanmasıdır. Çok basit bir soru bu stratejinin iç tutarsızlığını ortaya koyacaktır. Sosyal demokrat liderlerin hain olduğunun farkında olan, buna karşı m¼cadele etmeyi kabul eden bir işçi neden kom¼nist partinin değil de sosyal demokrasinin safında olsun? Yani bu durumda Stalinizm ve Komintern, sosyal demokrat işçinin faşizme karşı kom¼nistlerle yan yana dv¼řebilme hakkını sosyal demokrasiden kopmasına bağlamaktadır. Oysa başta Kornilov darbesine karşı Bolşevik Partisi’nin başarılı tecr¼besi olmak üzere, Leninizmin işaret ettiği bambaşkadır. Gerekli olan, “bayrakları karıştırmadan” işçi sınıfı partilerinin faşizm tehdidine karşı birlikte m¼cadele etmesinin sağlanması ve sosyal demokrasinin tabanına tutarsız nderliklerini bu m¼cadele içinde teşhiridir. Sosyal demokrat işçiler, partilerinden kopup kom¼nizme kazanılacaksa, anti-faşist m¼cadele şartlarında ancak bu şekilde olacaktır. Stalinizm ise “nce sosyal demokrat işçiler partilerinden kopsun, ittifak sonra” demektedir. Yani Stalinizm, insanlık tarihinin en önemli m¼cadelelerine beş kala, Kom¼nist Enternasyonal’in yani D¼nya Kom¼nist Partisi’nin stratejisini belirlerken arabayı atın n¼ne bağlamaktadır!

şimdi gelelim Almanya’ya. Almanya’daki beş yıllık bir epizodu kısaca tartışa-çağız. Ama okuyucudan ricamız, bunu yalnızca sınıf m¼cadeleleri tarihinden ilginę ve dramatik bir dönem olarak okumaması. Bunun yerine, bug¼n faşizm ięrenę y¼z¼n¼ bir kez daha tarih sahnesinde gösterirken, yanlış stratejiyle eli kolu bağlanmış olanların (söz konusu olan milyonları rg¼tlemię olan efsanevi Almanya Kom¼nist Partisi dahi olsa!) hem kendilerini hem de d¼nyayı nasıl bir felakete s¼r¼klediđini hatırlaması. Tarihsel analojinin her zaman önemli sınırları olduğunu unutmadan, bug¼n y¼kselen faşizmi gr¼nce tanıyamayanları da, her burjuva partisine faşist demenin radikalliğine sığınıp geręek anti-faşist görevlerini yerine getirmek için kollarını sıvamayanları da bu gözle değerlendirmesi.

1928’de Komintern k¼rs¼s¼nden Üę¼nc¼ Dönem politikaları duyurulurken, Almanya da kritik bir eşiğe yaklaşmaktadır. Almanya Kom¼nist Partisi (KPD), özellikle işsiz işçiler arasında rg¼tl¼ olan devasa bir g¼çt¼r. Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD), metal sektör¼ başta olmak üzere nitelikli işçilerin önderliğini sıkı sıkıya elinde tutmaktadır. Bu şartlar altında, 1929 yılının son aylarındaki yerel seçimler, sonraki yıllara damgasını vuracak gelişmelerin ilk işaretini verir. Bu

seçimlerde, KPD 1928'deki milletvekili seçimlerinde aldığı yüzde 10 oyu kabaca korurken, kökü Birinci Dünya Savaşı sonrasına (ve özellikle ünlü başarısız birahane darbesine) dayanan ama 1920'lerin ikinci yarısında küçük bir güç teşkil eden Hitler'in partisi NSDAP (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi), önemli bir çıkış yapmıştır. Üst üste yapılan yerel seçimlerde, Ekim ayında Baden'de yüzde 7, Kasım ayında Lübeck'te yüzde 8,1, Aralık'ta ise Thüringen'de yüzde 11,3 oy almaktadır. Dahası, Thüringen'de, Naziler ilk kez bölgesel hükümete girmeyi de başaracaktır.¹⁶ Bölgesel farklar da sonuçlarda rol oynamaktadır elbette ama yine de şu küçücük kesit adeta aydan aya yükselen bir Nazi partisi tablosu sunuyor. Yani emareleri dikkatle okuyan bir önderlik için, aslında ilk uyarı işaretleri bu noktada ortaya çıkmış olmalıydı. 1930'da bir kez daha milletvekili seçimleri için sandığa gidildiğinde tablo artık bütün netliğiyle ortaya çıkmıştır. 1928'de yüzde 2,6 oy oranı ile dokuzuncu sırada yer alan NSDAP, 1930'da oyunu yüzde 18,3'e çıkarıp, SPD'den sonra ikinci parti haline gelmiştir. Aynı aralıkta komünistlerin oyu ise 10,6'dan 13,1'e çıkmıştır.¹⁷ Farklı şekilde bakacak olursak, 1928'den komünistlerin oyu faşistlerin oyunun dört katı iken, 1930'da artık faşistlerin oyu komünistlerin oyunun bir buçuk katıdır. Elbette, siyaset sadece seçimden ibaret değil. Ama iki yılda yaşanan bu radikal değişimi görüp, bunun siyasal sonuçlarını çıkarmamak bir komünist parti önderliği için caniyane bir siyasi körlüktür. Dahası, aynı dönemde komünist partinin üye sayısı, nispi de olsa düşme eğilimindedir, 1928'de 130 bin iken 1929'da 115 bine düşmüştür.¹⁸ Yani komünist partisi (iyi ihtimalle) yavaş büyüyen bir güçken, faşizm katlanarak büyümektedir. Trotskiy'in veciz ifadesiyle, Almanya'daki durum bir piramidin üzerinde duran topa benzemektedir. Top uzun süre yerinde duramaz, ya sağa düşecektir ya sola. Ama sağa çekmek isteyen güçler, yani NSDAP, sola çekmek isteyenlerden, yani komünistlerden çok daha hızlı büyümektedir. Bu da büyük bir tehlikeye işaret etmektedir.¹⁹ Bu durumda hayati soru, her dönemde olduğu gibi tekrar karşımıza çıkmaktadır: Ne yapmalı?

Yazının amaçları dışına çıkmamak için detayına girmeyeceğiz. Ama Trotskiy'in buna cevabı, faşist saldırıyı püskürtmek için işçi sınıfı örgütlerini yan yana getirecek bir Birleşik İşçi Cephesidir. Dahası, yerel örgütlerin girişimiyle, işçi sınıfı partilerinin ve sendikalarının faşizmle mücadelede yan yana gelmesi, fiiliyatta bir gerçeklik haline gelmektedir. Örneğin 1931'de Leipzig'de, yerel SPD örgütünün başını çektiği bir girişimle, komünistler dahil çeşitli işçi örgütleri düzenli olarak Nazilerin kalesi olan küçük burjuva mahallelerini bir anlamda basıp, mahalleleri Nazi karşıtı sloganlarla inletmektedir. Yerel SA (Nazi milis örgütü), bu "demir cephe" örgütlenmesi ve bunun genç işçileri harekete geçirmesi sebebiyle, Leipzig'de etkin olamadıklarından şikâyet etmektedir.²⁰

16 Norman LaPorte, "Presenting a Crisis as an Opportunity: The KPD and the Third Period, 1929-1933", (der.) Matthew Worley, *In Search of Revolution: International Communist Parties in the Third Period* içinde, Londra: I.B. Tauris, 2004, s. 44.

17 "Election Results in Germany 1924-1933", <https://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/elect.htm>.

18 LaPorte, "Presenting a Crisis as an Opportunity", s. 45.

19 Leon Trotsky, "For a Workers' United Front Against Fascism", <https://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/1931/311208.htm>.

20 LaPorte, "Presenting a Crisis as an Opportunity", s. 45.

İřin pūf noktasına gelmiř buluyoruz. Peki yūz bini ařkın militanı, 1930 itibariyle dōrt buçuk milyon seçmeni olan KPD ne yapmaktadır? Ya da řöyle soralım, 20. yūzyılın en belirleyici mūcadelelerinden birinin verildiđi bu cepheyi, artık Stalinizmin kontrolündeki Komintern nasıl yönetmektedir? 6. Kongre’de çizilen hat, bu mūcadelede KPD’nin elini kolunu bađlamıř durumdadır. Dahası, kongrede henüz bu ifade kullanılmasa da, kongreden birkaç ay sonra toplanan 10. SBKP plenumunda, 1933’e kadar sosyal demokrasiyi nitelemek için kullanılacak meřum “sosyal fařizm” ifadesi resmen kabul edilecektir.²¹ Bōylece, fařizmin göz göre göre, akıl almaz bir hızla yükseldiđi řartlarda, KPD önüne bař görev olarak SPD ile mūcadeleyi koyacaktır.

KPD’nin kendi tabanını da bu garabet politikaya ikna etmesinin kolay olmadığı anlaşılıyor. Bu dönem partiden kopan ya da tasfiye edilenlerin kurduđu²² KPO (Komünist Parti-Muhalefet) altı bin üyeye ulaşacaktır. Dahası, bu kısımda sık sık alıntıladiğımız tarihçi Norman LaPorte, NKVD’nin yani Sovyet siyasi polisinin de, İspanya Devrimi sırasında yapacaklarını daha küçük ölçekte önceleyerek, KPD içindeki Üçüncü Dönem politikalarına karşı gelişen direnişi kırmakta rol oynadığını aktarıyor.²³ Bu politikanın verdiği sonuçların en somut ve en trajik örneklerinden biri de ünlü “Kızıl Referandum” vakasıdır. KPD’nin kızıl dediği bu referandumun temel konusu, Berlin’i de içeren Prusya bölgesinin hükümetinde bulunan SPD’nin yönetimden dūřmesi, yani bir anlamda güvensizlik oyu almasıdır. Bu referandumun örgütlenmesi, Naziler ve bir başka sađ parti ile KPD’nin yan yana gelmesi şeklinde vuku bulmuştur. Trotskiy’in de saptayacağı üzere, eđer KPD hızla büyüyor, Almanya bir devrime yürüyor olsa, Prusya’da da SPD dūřtükten sonra komünistlerin iktidara gelmesi beklense, NSDAP ile KPD’nin aynı pozisyonda olması yalnızca bir teferruat olabilirdi.²⁴ Ama biraz önce gördük, KPD adım adım büyürken NSDAP sıçrayarak ilerlemektedir. Yani SPD eđer dūřerse, yerini faşistlerin dolduracağı bellidir. Bu durumda KPD’nin kızıl referandumunun tek anlamı faşizmin önünün açılmasıdır. Zaten KPD’nin kendi kitlesi de bu garipliğin farkında olacak ki, referandumda çok az katılım göstermiş, SPD de iktidarda kalmıştır.

Peki KPD bu felaket politikasının sonuçlarının farkında değil midir? LaPorte, KPD Merkez Komitesi tutanaklarına dayanarak, KPD’nin isteği hilafına bu pozisyonu Komintern’in dayattığı sonucuna ulaşıyor.²⁵ Kendi analizi ise, SPD’nin zayıflamasının bir Alman-Fransız yakınlaşmasının önüne geçebileceği umuduyla, yani bürokrasinin diplomatik amaçları sebebiyle bu cinayet politikasının uygulandığı. Ama burada asıl belirleyici olan, Stalinizmin Sovyetler Birliği içindeki sağ muhalefete darbe vurmak, aynı zamanda da sol muhalefetin elindeki siyasi silahları almak için yaptığı hamlenin, Komintern kanalıyla dünya siyasetinde doğurduğu sonuçlardır. Yeni dönem Sovyetler Birliği içinde hızlı sanayileşme, dünya siyasetinde

21 Kozlov ve Weitz, “Reflections on the Origins of the ‘Third Period’”, s. 402.

22 Bu konuda yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte bu kopuşun tek sebebinin faşizm meselesi olmadığı izlenimindeyiz.

23 LaPorte, “Presenting a Crisis as an Opportunity”, s. 41-2.

24 Leon Trotsky, “Against National Communism! Lessons of the ‘Red’ Referendum”, <https://www.marxists.org/archive/trotsky/germany/1931/310825.htm>.

25 LaPorte, “Presenting a Crisis as an Opportunity”, s. 48-9.

ise komünist partilerinin sağında kalan güçlerle ittifakların reddedilmesi anlamını taşımaktadır. Bu en azından görünüşte sol muhalefetin programından bazı unsurları Stalinizmin elinde toplayarak, o ana kadar sol muhalefette yer alan kimi unsurların bürokrasiye teslimiyetini kolaylaştıracaktır. Dahası bu yeni çizgi ile birlikte, Buharin etrafında toplanan ve “kaplumbağa hızında” sosyalizme geçişi savunan sağ muhalefete karşı taarruz başlayacak ve Stalinizm parti ve devlet içerisindeki son örgütlü muhalefet gücünü de ortadan kaldıracaktır. Bu ani sol virajın dünya siyasetindeki yansıması ise, bu bölümde gördüğümüz iflah olmaz sekter siyasettir. Bunun nasıl bir politika olduğu, sırf Sovyetlerin çıkarları açısından bakılsa dahi, on yıl sonra faşist ordular Sovyet sınırını geçip “Barbarossa” saldırısını başlattığında anlaşılacaktır!

Tarihî detayları uzatmayacağız. Ama Üçüncü Dönem politikasıyla, bu sol manevrasıyla Stalinizmin KPD’yi nasıl silahsız bıraktığının son örneklerini verip, bu bölümü öyle kapatacağız. Her şeyden önce, sınıflar arasındaki ilişkileri bir karikatüre indirip, sosyal demokrasiden Hitler’e kadar her tarafta eşdeğer bir faşizm görmeye başlayan KPD, Almanya’da olanları tahlil etme ve cevap üretme olanağını tamamen kaybetmiştir. Bu perspektifle, 1928-29’daki SPD iktidarı da, 1930-32 arasındaki koalisyon hükümetleri ve en sonunda Hitler’in şansölye olması da KPD için basitçe “faşistleşmenin birer aşaması” haline gelmiştir.²⁶ Dahası, Üçüncü Dönem Stalinizm tarafından bir hızlı ilerleme dönemi olarak saptandığına ve KPD de bu yönde ilerlediğine göre, her hamle ile zafere bir adım daha yaklaşıldığını tekrarlamak KPD’de genel geçer bir pratik olacaktır. Biraz önce 1928’den 1930’a komünistler ile faşistler arasında değişen güç ilişkisini andık. Üçüncü Dönem gereği, KPD bunu, kendi oyları toplamda arttığı için devrim yolunda önemli bir başarı saymıştır! Sadece bu kadar mı? Hitler iktidara adım adım yürürken, KPD o meşum sloganı ortaya atacak, “Önce Hitler, sonra biz” diyecektir.²⁷ Kulağa iktidar kararlılığı gibi gelebilecek bu “sol” slogan, Hitler’in iktidara yürüyüşünü, faşistleşme aşamalarından sadece bir diğeri sayıp, tek bir kurşun atmadan izleme sonucunu verecektir. Yani Stalinizmin sözüm ona sol dönemi burjuvazi için bu anlama gelecektir: Milyonluk, kendi milis güçlerine sahip bir komünist partinin, Nazizmin iktidara gelişini, sol sloganların arkasına sığınıp, merkezî olarak örgütlenmiş bir direniş olmadan izlemesi! Alın size dışsız düşman!

3.Halk Cephesi ve İspanya

Stalinizmin Üçüncü Dönem politikası, faşist barbarlığın en güçlü temsilcisi haline gelecek Nazilerin Almanya’da iktidara gelmesine engel olup, yılanın başını küçükken ezme şansını işçi sınıfının elinden almıştır. Ama dünya savaşı, bir ihtimal olmaktan çıkıp gitgide elle tutulur bir gerçeklik halini alırken, tabiri caizse felaketten önceki son çıkış şansı bir kez daha işçi sınıfının karşına çıkacaktır. Evet, faşist barbarlık Avrupa’nın en büyük endüstriyel gücü olan Almanya’yı ele geçirip, Mussolini İtalyası ile bir blok oluşturmuştur. Ama Fransa’da ve İspanya’da 1933/1934

26 A.g.y., s. 43-4.

27 A.g.y., s. 53.

ile başlayan devrimci yükseliş dönemi, savaşı engelleyemese bile yaklaşan savaşta güç dengelerini temelden değiştirme şansı yaratacaktır. Bu dönemde, Fransa’da işçi sınıfı, İspanya’da ise hem işçi sınıfı hem köylülük milyonlarıyla ayağa kalkıp, devrimci iktidara elleriyle dokunacak kadar yaklaşmıştır. Bu iki ülkede elde edilecek zaferler ve işçi devletlerinin kurulması ile birlikte, *meseleyi sadece savaş tehdidi ve Sovyetler Birliği’nin güvenliğine indirgesek dahi*, Fransa ve İspanya’nın sosyalist iktidarlarının Sovyetler Birliği ile el ele vermesi ile faşist blok hem doğudan hem batıdan kuşatılmış hale gelecektir. Bu durumda, savaşın başladığını düşünsek bile, Nazi Almanyası savaşa iki cephede aynı anda başlamak zorunda kalacaktır. Bu fırsat kaçıp İkinci Dünya Savaşı başladığında Fransa, Nazi orduları karşısında çok hızlı bir yenilgiye uğramış olabilir. Ama bu Fransız yenilgisi, Almanya’nın tek bir cephede büyük ölçekli savaş yürüttüğü şartlarda gerçekteymiştir. Bizim önerdiğimiz senaryoda, işçi sınıfının iktidarda olacağı, ülkeyi kendi suretinde örgütleyeceği bir Fransa’da ortaya çıkacak toplumsal gücü bir kenara bıraksak dahi,²⁸ Almanya’nın ordularını daha baştan iki cepheye bölmesinin gerekeceği şartlarda sonucun farklı olabileceğini düşünmek zorlama olmaz. şimdi tarihsel spekülasyon parantezini kapatalım. Stalinizmin bir siyasî önderlik olarak bu sınavdan nasıl çıktığına bakalım.

1905 Devrimi nasıl Ekim Devrimi’nin kostümlü provası olduysa, aynı şekilde İkinci Dünya Savaşı’nın kostümlü provası olan İspanya’ya dönelim. İspanya fokurdamaya 1930’ların ilk yılları ile başlayacaktır.²⁹ 1923’te bir *pronunciamiento*, yani askeri darbe ile iktidara gelen Primo de Rivera 1930 yılının başında iktidardan uzaklaştırılacak, dahası 1930’dan başlayarak İspanyol monarşisinin zayıflığı gitgide gözler önüne serilecektir. Bunun ilk göstergesi 1930’un Aralık ayında Galán ve García Hernández adında iki subayın, Kuzey’deki Jaca şehrinde monarşiyeye son verip cumhuriyet ilan ettiklerini duyuran *pronunciamientos*udur. Bu ilk girişim boşa düşer, dahası bu iki subay İspanya kralı 13. Alfonso’nun özel ısrarıyla kurşuna dizilir. Ama bu olay monarşinin hem halkın hem de devletin kontrolünü yitirmeye başladığının bir ilk nişanesi olacaktır. Nitekim, kralın bir gövde gösterisi olarak planladığı 1931 seçimleri monarşi için hezimetle sonuçlanacak, “San Sebastián paktı” etrafında bir araya gelen cumhuriyetçi partiler mutlak bir zafer elde edecekler. Monarřinin İspanyol burjuvazisi için yük haline geldiği ortaya çıkmıştır, devletin içinden gelen baskılar sonrası Alfonso tahttan çekilir, cumhuriyet kurulur.

Bu yılların eksiksiz bir özetini vermeye çalışmayacağız. Ama kralın tahttan çekilmesiyle açılan döneme devrim ile karşı-devrimin karşılıklı atakları ve genel olarak büyük sarsıntılar damgasını vuracaktır. 1932’de, İspanya’da Avrupa’nın diğer ülkelerinin aksine işçi sınıfı içerisinde önemli bir gücü temsil eden anarşistler çeşitli vesilelerle maceracı biçimde ayaklanmayı deneyecek ama başarısız olacaktır. Buna cevap karşı-devrimden gelecektir. General Sanjurjo, cumhuriyete karşı bir *pronunciamiento* girişiminde bulunsa da, CNT’li (Ulusal Emek Konfederasyonu) işçilerin katkısıyla bu girişim bastırılacaktır. Sarsıntılar soldan ve sağdan birbiri ardına gel-

28 En basit örnekleri Fransız Devrimi sonrası Napolyon’un orduları ve Ekim Devrimi’ni izleyen iç savaşta yedi düveli dize getiren Kızıl Ordu başta olmak üzere, tarihsel tecrübe bize devrimin açığa çıkardığı toplumsal gücün askerî alanda da önemli bir fark yarattığıdır.

29 İspanya Devrimi’ne dair verilerimizi şu kitaptan alıyoruz: Pierre Broué, *La Révolution Espagnole, 1931-1939*, Yayınevi bilgisi yok, 1971.

mektedir. 1933'e gelinirken, İspanya'daki durum, Trotskiy'in Almanya bağlamında kullandığı metafora uygun hale gelmiştir. Top ya sağa düşecektir ya da sola.

Peki ya komünist partisi ne yapmaktadır? Çin, Fransa ve Almanya'nın aksine, İspanya Komünist Partisi (PCE) küçük bir partidir. Daha önemlisi, bu noktada hâlâ Üçüncü Dönem politikası sürmektedir. Daha İspanya'da Sovyet'in S'si yokken, dahası, cumhuriyet bile henüz kurulmamışken komünist partisi "Kahrolsun burjuva cumhuriyet, iktidar Sovyetlere" sloganıyla çalışma talimatını alır. Almanya'da gördüğümüz "sosyal faşizm" politikası, İspanya'da da, en karikatürize biçimiyle uygulanacaktır. İspanya Komünist Partisi yalnızca sosyalist partiye, yani PSOE'ye sosyal faşist diye saldırmakla kalmayıp, anarşist CNT'yi de anarko-faşist saymaktadır!

Ama İspanya ile birlikte, tüm Avrupa'nın siyasî çehresi de değişmektedir. Faşistler 1933'te Almanya'da iktidara geldikten sonra 1934'te Fransa'da ayaklanmış, 6 Şubat'ta gün boyu süren sokak çatışmaları ve bunu izleyen fiilî Birleşik İşçi Cephesinin gücüyle ancak yenilgiye uğratılmıştır. Bu durum Stalinizmin Üçüncü Dönem çizgisini, henüz resmen olmasa da eylemde boşa düşürmeye başlamıştır. Güçlü Fransız Komünist Partisi (PCF) 1934 ile birlikte Üçüncü Dönem politikasından uzaklaşmaya başlayacak, 1935'te, Komintern 7. Kongresi ile yeni yöneliş resmî olarak da kabul edilecektir. Ama Stalinizmin Alman yenilgisine ve Fransa'daki fiilî Birleşik İşçi Cephesi'ne karşılığı Halk Cephesi olacaktır. Devrimci Marksistler, işçi sınıfının hem siyasî hem de ekonomik örgütlerinin güç birliği etmesini savunurken, Stalinizm cepheyi kökten reddetmekten, burjuvazinin örgütlerini dahil ettiği bir cepheyi strateji haline getirmeye sıçrayacaktır. Stalinizm aritmetik hesap yapmaktadır, en çok sayıda örgütü yan yana getirmenin en büyük gücü yaratacağını söylemektedir. Dimitrov'un ünlü faşizm tanımı tam da bu çabanın ideolojik yansımasıdır. İlk kez Komintern Yürütme Konseyi'nin 13. genişletilmiş oturumunda kullanılıp 7. Kongre'de kabul edilecek tanıma göre faşizm, "finans kapitalin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğü"dür. Yani Komintern, cepheyi burjuvazinin biraz daha az gerici, biraz daha az şoven ve biraz daha az emperyalist unsurlarına açmak için zemin hazırlamaktadır. Devrimci Marksistler için bunun bir karikatür olduğu açıktır. Faşizme karşı kurulacak birleşik cephenin içerisinde burjuva örgütlerin varlığı işçi sınıfının sırtındaki yükür. Bu yükü, yani burjuva örgütleri külfet olarak sırtında taşıyan bir birleşik cephe faşizmi yenmek için kullanabilecek sınıf temelli silahlarından, yani toprak reformundan, yani işgal ve grevlerden, yani işçi milislerinden yoksun kalacak, faşizmle belirleyici mücadeleye daha güçsüz girecektir. Yani burjuvazi ile kurulan cephe anti-faşist mücadeleyi güçlendirmek bir yana zayıflatacaktır. Bu bağlamda iki artı iki dört etmeyecek, eksi sonuç verecektir. Bugün de, AKP'yi faşist sayıp, Dimitrov tanımından yola çıkarak CHP ile ittifakın yollarını aramanın yaygın olduğu şartlarda güncelliğini koruyan bu meselede, hem İspanya'da hem de Fransa'da yaşananlar devrimci Marksistleri doğrulamış, Stalinizmi haksız çıkartmıştır. Göstermek için İspanya'ya dönelim.

İspanya Komünist Partisi de istikamet değiştirip, Stalinizmin genel çizgisine uygun biçimde Üçüncü Dönem çizgisinden Halk Cephesi stratejisine yönelirken, tam tersi eğilimler devrimin içinden doğmaktadır. İspanya Devrimi, 20. yüzyıl boyunca tekrar tekrar ortaya çıkacak bir dinamiği sergilemektedir. Nedir bu? Devrim süreci ilerlerken, komünizmle hiçbir alakası olmayan önderliklerin içinde dahi, devrimi

ilerletip derinleştirmenin (ve burada bizi doğrudan ilgilendirmese de, bir sonraki aşamada devrimi yaymanın), devrimi savunmanın tek yolu olduğunu anlayan bir eğilim, yani henüz kristalize olmamış bir sürekli devrim eğilimi doğmaktadır. Aynı dinamik en şanlı örneklerinden birinde Kūba’da ortaya çıkıp, Kūba’nın bir iřçi devleti haline gelmesini sağlayacaktır. Tam tersinden, 1960’lar Endonezya’sında ulusal bağımsızlıkçı Sukarno bir adım ileri atmanın, sosyalizme doğru ilerlemenin bir zorunluluk hale geldiği sonucuna varacak, onu aksine ikna etme iři Endonezya Komünist Partisi’ne dūřecek, böylelikle karşı devrimin zaferiyle Endonezya 20. yūzyılın en büyük katliamlarından birine sahne olacaktır! İşpanya’da bunun en somut örneği Largo Caballero’dur. Uzun yıllar PSOE içindeki sınıf işbirlikçi kanadın başını çeken, yukarıda anılan Primo de Rivera ile birlikte çalışan “sađ sosyalist” Caballero 1933’ten itibaren (muhtemelen Alman yenilgisinin doğrudan etkisiyle), cumhuriyeti savunmak için dahi proletarya diktatörlüğünün bir zorunluluk olduğu sonucuna varacaktır, PSOE içindeki sol kanadı temsil etmeye başlayacaktır. Caballero’nun nasıl bir siyasetçi olduğu ya da ne kadar tutarlı bir önderlik olduğu bu noktada mühim değil. Önemli olan řu, devrim ilerledikçe, burjuvazinin sınırlarını aşmayan devrimin kazanamayacağını en beklenmedik unsurlar dahi fark etmektedir. Top, ya sađa dūřecektir ya sola.

Yukarıdaki soruyu tekrarlayalım. Peki ya komünist partisi? Stalinizmin kontrolündeki komünist partisi, İşpanya’da mevcut aşamanın burjuva demokratik devrim olduğu analizini yapmakta, dahası hızla “cumhuriyetçi” burjuvaziyi de içerecek bir Halk Cephesi oluşturmak için uğraşmaktadır. Daha da dramatiği, 1933’ten itibaren Birleşik İşçi Cephesi de, çeşitli işçi örgütlerini saflarında toplayan Alianza Obrera yani İşçi İttifakı etrafında, Barselona merkezli olarak bir nüve halinde ortaya çıkmaktadır. Aynı PCE, henüz Üçüncü Dönemci olduğu bu noktada, İşçi İttifakı’na sosyal faşist diye saldırmaktadır. Bir yıl sonra, bu sefer burjuva partilerini işçi örgütleriyle cephede toplayıp, safları bulandırmak, işçi sınıfının siyasi silahlarını elinden almak için devreye girecektir.

1936 ile birlikte Halk Cephesi tamamen sahneye çıkacaktır. Aynı yıl yapılan seçimler ile komünist partisinden cumhuriyetçi burjuvaziye (ve bir dönem devrimci Marksizme yaklaşan unsurların oluşturduğu POUM’a!) kadar bir dizi partiyi içeren, henüz adı konmamış Halk Cephesi seçimleri ufak bir farkla kazanır. Seçim zaferi hem sokak eylemleri hem de kırdada toprak işgallerini tetikler. Asturias isyanının tutsaklarını, af kararını beklemeden halk serbest bırakır. Karşı devrimin tepkisi ise gecikmez, şubat’taki seçimlerin ardından 17 Temmuz’da Fas ordusu merkezli bir karşı devrimci ayaklanma yaşanır. Bir şehirden diğerine, hem işçi örgütlerinin darbeye karşı tutumu hem de buna uygun olarak sonuçlar farklı olacaktır. Endülüs’te, CNT’nin kalesi Zaragoza’da ya da madencilerin kalesi Oviedo’da, şehirlerindeki generallerin cumhuriyete bağlılık bildirmesini kabul eden işçi örgütleri hazırlıksızlıklarının bedelini yenilgiyle öder. İşçilerin Halk Cephesi’ne güvenmek yerine, silahları kendi ellerine aldıkları Barselona ve Madrid’de ise kalkışma yenilgiye uğrar. Kısa sürede zafer kazanmayı bekleyen karşıdevrim bunu başaramamıştır ama ülkenin takribē üçte birini ele geçirmiştir.

Halk Cephesi stratejisinin sınanacağı an gelmiştir. Karşı devrimin atağı devrimi de tetikler. Karşı devrimi ezmek için silahlanan işçi komiteleri, Barselona ve Mad-

rid başta olmak üzere birçok şehirde fiilî olarak iktidarı eline alır. *Comité-gobierno* yani komite-hükümetler ile Halk Cephesi arasında, en klasik anlamda bir ikili iktidar durumu oluşmuştur. Devrimi korumak için harekete geçen işçiler, karşı devrimi ezmek için proleter devrimi yolunda ilerlemek zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Yani, İspanya'nın artık darbeden bir gün öncesine, 16 Temmuz'a dönemeyeceği ortadadır. Stalinizmin iç savaş boyunca izleyeceği hedef ise tamı tamına İspanya'yı 16 Temmuz'a, yani darbenin bir gün öncesine döndürmek, Franco ordularının yenileceği ama sosyalist devrimin de kazanmayacağı bir ara aşamaya ulaşmaktır. Stalinizm ve Halk Cephesi, bu kritik dönemde işçi sınıfına topu piramidin tepesinde tutmaya çalışmaktan başka bir program öneremez vaziyettedir. Oysa top ya sağa düşecektir ya sola.

Stalinizm, İspanya'da "sosyalist cumhuriyet" talebini aşırı sayıp, toprak işgallerini sınırlamaya, kamulaştırmaları ise engellemeye çalışırken, burjuvazi ise kitlesel olarak cumhuriyetin saflarını terk edip, Franco'nun saflarına geçmektedir. Yani Stalinizm devrimin burjuvazinin çıkarlarına zarar vermeyecek sınırlarda kalması için uğraşıp, Halk Cephesi'ni burjuva demokratik programın bayraktarı yaparken, aynı burjuvazi karşı devrimin cephesine geçmiştir bile. Ne gam! Trotskiy'in tabiriyle, Stalinizm, ittifak yapacağı burjuvaziyi bulamasa da burjuvazinin gölgesiyle ittifak yapacaktır.³⁰ Metaforun vecizliği, Stalinizmin İspanya Devrimi'nin trajedisini gözden saklamamalı. Bu noktada Stalinizm, yaklaşan dünya savaşına dair tüm umudunu Britanya ve Fransız emperyalizmleriyle ittifak yapmaya yüklemiş durumdadır. Stalinist bürokrasi, bu güçleri kendi ılımlılığına ikna etmek, Ekim Devrimi sonrası yıllarının devrimci günlerinin geride kaldığını kanıtlamak istemektedir. Bu sebeple, İspanya Devrimi'ni burjuvazinin desteğini almaksızın kendini burjuvazinin programıyla sınırlamak gibi açmaza hapsetmiştir. Kısacası, İspanya'da ama aynı zamanda Fransa'da, sosyalist devrim, diplomatik hesaplar uğruna feda edilecektir. Stalinizm sadece İspanya burjuvazisine değil, dünya burjuvazisine de zeytin dalı uzatmaktadır.

Uluslararası durumu andık. Aynı yıl Fransa'da da Halk Cephesi'nin iktidara gelmesiyle şartların da İspanya için çok daha olumlu olması beklenebilirdi. Ama Fransa'nın Halk Cephesi, Front Populaire'i, İspanya'nın Frente Popular'ına destek olmak bir yana, sınırı silah geçişlerine kapatır. Yani kendi destek olmadığı gibi Fransız sınırları üzerinden destek gelmesinin de önünü tıkamıştır. Ama burada yalnızca Front Populaire hükümetinin başında bulunan Léon Blum'ün ihanetini görmek yanlış değilse de eksik olur. Stalinizm 1934'te Fransa'daki faşist kalkışmayı ezen fiilî Birleşik İşçi Cephesi'ni bir Halk Cephesi içinde eritmiş, 1936'da devrimin eşğine gelen genel grevde ise Halk Cephesi'ni işçi sınıfından koruyarak Fransa'da işçi iktidarını iradî olarak engellemiştir. Şimdi ise, Stalinizmin çabalarıyla Fransa'da Halk Cephesi'nin parçası olan burjuvazi ve müttefikleri, Britanya'nın da baskısı altında İspanya'ya yardıma engel olmaktadır. Yani Fransa'da gücü elinde tutanın bir "İşçi Cephesi" değil de "Halk Cephesi" olması, İspanya'nın Halk Cephesi'ni savunmanın önünde set haline gelmiştir. Oysa İspanya'nın diğer kara sınırını paylaş-

30 Leon Trotsky, "The Lessons of Spain: The Last Warning", <https://www.marxists.org/archive/trotsky/1937/xx/spain01.htm>.

tiği Portekiz’le olan ilişkilerinde bambaşka bir durum görüyoruz. Sadece iki büyük kara komşusu olan İşpanya’nın bir tarafında, yani Fransa’da Halk Cephesi iktidar-dayken, diğer tarafta Portekiz’de Salazar ve karşıdevrim iktidardadır. İşpanya’nın içerisinde ise Halk Cephesi ve karşı devrim savaş halindedir. Bu durumda, iki Halk Cephesi birbirine yardım etme kapasitesine sahip değilken, Salazar’ın Portekiz’i Franco orduları için bir karargh rolü görecek, i savaştaki ilk çarpışmalardan bazılarına asker olarak da katılacaktır. Stalinizmin Avrupa devriminin bu iki cephe-sinde komünistleri içine sürüklediği Halk Cephesi, devrimin önünde işte böylesi bir cendere halini alacaktır.

Bu şartlarda, siyasi silahlarını bir bir kaybeden İşpanya Devrimi, Almanya’nın ve İtalya’nın Franco’ya desteği karşısında asker planda da hızla gerileyecektir. Ekim Devrimi sonrası Rusya İç Savaşı başta olmak üzere tarihin işaret ettiği, i savaşların sonucunu silah kadar siyasetin de belirlediğidir. İşpanya devrimi, ata-ağı hızlı adımlarla güçlü ordulara yaslanan karşı devrimin altını boşaltma şansına kavuşabilirdi. Tek bir örnek verelim. Yukarıda yazdık, karşı devrimin çıkış noktası İşpanya’nın Fas ordusuydu. Bu ordunun ana gövdesini ise lejyoner bir çekirdeğin etrafında toplanmış Faslı askerler oluşturmaktaydı. Dolayısıyla karşı devrim ordu-larının safları özellikle savaşın ilk döneminde önemli lde Faslı askerlerden mte-şekkildi. Tevekkeli değil, İşpanya Devrimi ile özdeşleşmiş “Ay Carmela” şarkısının bir dizesi “luchamos contra los moros” yani “Mağriblere karşı mücadele ediyoruz” şeklinindedir. Bu şartlarda, devrimin nderliği, kuzey kısmı İşpanyol sömürgesi olan Fas’ın bağımsızlığını tanıdığını açıklayıp, bunu kitlesel olarak duyurarak karşı dev-rimin Faslı askerleri kullanmasının önüne büyük oranda geçebilir, hatta bir ileri aşamada bu gücü kendi arkasına dahi alabilirdi.³¹ Ama yukarıda yazdık, Stalinizm için İşpanya Devrimi’nin kaderi, Britanya ve Fransız emperyalizmlerini hoş tutma hedefine tabidir. Fas’ın bağımsızlığını tanımak başta ülkenin ana gövdesini sömür-geleştirmiş Fransa’yı ama aynı zamanda kontrol ettiği sömürgelere bağımsızlık dalgasının sıçramasından korkacak Britanya emperyalizmini rahatsız edebilirdi. Bu sebeple, Stalinizm, bu güçlü silahı İşpanya Devrimi’nin elinden alacaktır.

Son olarak belirtelim, bütün bu diplomatik manevralara rağmen Fransız ve Bri-tanya emperyalizmleri, eşyanın tabiatına uygun olarak, hiçbir noktada İşpanya’da cumhuriyeti savunmaya ikna olmamıştır. Çünkü bu iki emperyalist devlet için, Avrupa’nın batı ucunda gerçekleşecek bir işçi devrimi, faşizmden çok daha büyük bir tehdit teşkil etmektedir. Britanya ve Fransa, “mdahalesizlik paktı” ile İşpanya’ya silah gitmesine karşı gözüken, ama Franco ordularının, Almanya ve İtalya’dan gelecek silahlarla tek taraflı güçlenmesinin yolunu açan bir tavır almıştır. Dünya faşizmi, İşpanya’da karşı devrimi son srat silahlandırırken, bunun tek anla-mı devrime karşı çalışmaktır. Stalinizmin sözüm ona gerçekçi politikasının sonucu işte bu olacaktır. Bütün bu şartlar birleşince, tüm dünya işçilerinin umutlarını bir

31 Fas’ın Berber nüfuslu kuzeyinde başlayan bir bağımsızlık savaşının, karşıdevrimden on yıl öncesine kadar görkemli bir bağımsızlık savaşı sürdürdüğünü ve İşpanya smrgecililiğini yenip, ancak bir Fransız-İşpanyol koalisyonuna karşı yenildiğini hatırlatalım. Yani Fas’ta İşpanya’da devrimci bir hkmetin yapacağı bağımsızlık çağırısı için çok verimli bir zemin bulunmaktaydı. Bu konuda bkz. Hasan Refik, “1917-1927 Dünya Devrim Dalgası ve Müslüman Halklar”, *Devrimci Marksizm*, no: 45-46, Kış-İlkbahar 2021, özellikle s. 158-163.

dönem etrafında toplayan İspanya Devrimi yenilgiye mahkûm edilmiştir. Devrimin cesur savaşçıları Meksika ya da Fransa'da sürgün yollarını tutmak zorunda kalacak, karşıdevrimin lideri haline gelen Franco ise ölümüne kadar dört koca on yıl İspanya'yı yönetecektir.

4.Dünya devrimi ve İtalya

Stalinist tek ülkede sosyalizm çizgisi ile dünya devrimi perspektifi arasındaki gerilim, dikkatli okur için ilk üç bölümde de zaten oraya çıkmış vaziyetteydi. İkinci bölümde nispeten dolaylı olarak, diğer iki bölümde ise açıktan açığa Stalinist bürokrasinin diplomatik ya da sözüm ona gerçekçi siyasetinin, bizzat işçi devletinin çıkarlarına nasıl zarar verdiğine geçerken de olsa işaret ettik. Yani, dünya devrimi konusu alttan alta ilerleyen bir tema olarak bütün bölümleri zaten birbirine bağlamaktaydı. Ama biz dünya devrimi sorusuna İkinci Dünya Savaşı sırasında başlayıp, sonrasında da devam eden devrim dalgası üzerinden odaklanmayı, burada da laboratuvar olarak İtalyan vakasını kullanmayı tercih ettik. Bu tercihin sebebini kısaca açıklayarak başlayalım.

İlk üç bölümde andığımız vakaların her biri, yani sırasıyla 1925-1927 arası Çin, 1933 Almanya ve 1931-39 arası İspanya büyük tarihsel öneme sahipti. Hepsi yenilgiyle biten bu örneklerin birinde bile işçi sınıfının ve komünistlerin zafer kazanması en azından bölgesel, belki de dünya çapında bir dinamiği tetikleyebilirdi. Ama yaşadıkları anda, bu örneklerden Almanya neredeyse yalıtılmış durumdadır,³² İspanya ise en azından bir noktada Fransa'daki devrimci yükselişi yanında bulsa da bölge ya da dünya çapında büyük bir dalgayla birlikte ilerlememiştir. Çin bizim görüşümüze göre on yıllık büyük bir dalganın parçası olmakla birlikte o devrim dalgasının artık son büyük örneğidir, bu dalganın bitiş döneminde yaşanmıştır. İtalya'nın parçası olduğu dalga ise, tam anlamıyla bir Dünya Devrim Dalgasıdır. Kızıl Ordu'nun zaferiyle Doğu Avrupa'nın tamamında ve Orta Avrupa'nın önemli bir bölümünde özel mülkiyet ilga edilecektir. Balkanlar'da yine Kızıl Ordu'nun gücüyle bu listeye eklenen Bulgaristan ve Romanya'dan sonra Yugoslavya, Yunanistan ve Arnavutluk'ta da komünistler elde silah dövüşmektedir ve zafer adeta ellerin ucundadır. Bu devrimler de zafere ulaşırsa Balkanlar'dan da kapitalizm silinip gidecektir. Kısa sürede Çin, Vietnam ve Kore ile Asya da devrimler yoluna girmiştir, 1945'i izleyen yıllarda bu üç ülkede de devrim (Vietnam ve Kore'de bu aşamada sadece ülkenin kuzeyinde olsa da) muzaffer olmuştur. Bu şartlarda İkinci Dünya Savaşı sonlanırken İtalya'da ve Fransa'da komünist partileri ciddi bir askerî güce, faşizme karşı silahlı direniş yürütmenin itibarına ve büyük bir kitle desteğine kavuşmuştur. Avrupa'nın bu iki devinde de devrimin zafer kazanması demek, kıta Avrupası'nın bütünüyle sosyalizmin kontrolüne girmesi anlamını taşıyacaktır. Kıta Avrupası'nın bütün büyük devletleri işçi sınıfının elindeyken muhtemelen diğer küçük devletlerdeki işçi sınıfının da bu yola girmesi an meselesi olacaktır. Batı Avrupa'dan Doğu Asya'ya kadar kızıl bayrak salınırken devrim nerede dururdu bunu kestirmek dahi zor! Ama

32 Zaten bu örnekte yaşanan devrimin atılımı değil, yükselen faşizme karşı bir savunma halidir. Ama yine de doğru bir stratejiyle faşizmin yenilmesinin devrimi tetiklemesi hiç şaşırtıcı olmazdı.

devrim tam bu sınırlarda dursa ve Soğuk Savaş denilen döneme bu şartlarda girilse bile dengeler bambaşka olacaktır. İşçi devletlerinin savunmada olması bir yana, ke-sintisiz devasa bir toprak parçasını kontrol eden sosyalizm herhalde dünyanın temel siyasî, askerî ve iktisadî gücü haline gelip, Afrika'dan Latin Amerika'ya sömürge ve yarı-sömürge halkları etrafında toplarken, ABD, Britanya ve Japonya'dan oluşan emperyalist blok stratejik savunma konumunda olacaktı.

Ama olmadı. Neden olmadığını biraz sonra tartışacağız. Bu aşamada sadece, burada ele alacağımız İtalyan Devrimi ve etrafındaki devrim dalgasının önemini, neyin kazanılıp neyin kaybedileceğini hatırlatmış olmakla yetinelim. Neden başka bir örneği değil, İtalyan Devrimi'ni seçtiğimizi kısaca açıklayalım. İtalya'nın, bu eşikte söz gelimi Fransa'dan daha önemli olduğu gibi bir iddiamız kesinlikle yok. Tercihimizin sebebi çok basit. Savaşın sonu yaklaşırken, İtalya'da ülke içindeki güç dengeleri çok büyük ölçüde komünist partisinin lehindedir. Fransa'da da komünist parti faşizme karşı direniş içerisinde en önemli güçtür. Ama arada yine de önemli bir fark var. General Charles de Gaulle'ün yönettiği kuvvetler de ülke içinde ciddi bir partizan gücünü kontrol etmektedir. Dahası sömürgelerde konuşlu olan ve "Hür Fransızlar" olarak anılan düzenli ordu güçleri de de Gaulle'ün sürgündeki hükümetine bağlıdır. Bu iki faktör, de Gaulle'ün elini ciddi şekilde güçlendirmektedir. Yani Fransa savaştan çıkarken, Yugoslavya'dakine benzer biçimde iki ciddi iktidar adayı güce sahiptir. İtalya'da ise, özellikle 1943-1945 arasında komünist parti ile rekabet edebilecek hiçbir İtalyan kuvveti yoktur! Devrimin kaderi, neredeyse tek başına komünist partisi önderliğinin ve Moskova'nın kararlarına bağlıdır. Kısacası, İtalya örneği (bazı durumlarda isabetsiz kullanıldığını düşündüğümüz) 1938 *Geçiş Programı*'nın "insanlığın tarihsel krizi devrimci önderliğin krizinden ibaret hale gelmiştir" önermesinin mutlak doğrulanmasıdır!

En kritik dönemde tabloyu kabaca verelim. 1943 Mart'ında, Torino'daki Fiat fabrikası (yani İtalya'nın Putilov'u) başta olmak üzere İtalya'nın kuzeyinde ve Toskana bölgesinde 150 bin işçi komünist partisinin yasadışı örgütlemesiyle greve gider, faşist partinin ve polisin bastırma girişimini sokak mücadeleleriyle boşa düşürür. Mussolini faşist partinin yerel örgütünün sorumlusunu değiştirmek ve işçilerin ekonomik taleplerini kabul etmek zorunda kalır.³³ İtalyan devletinin içindeki çelişkiler de savaştaki kötü gidişatın da etkisiyle doruk noktasına ulaşır. 8 Eylül'de, ordunun başında bulunan Mareşal Badoglio, İtalya'nın Müttefik Kuvvetlerle³⁴ ateşkes imzaladığı açıklamasını radyodan okur, Badoglio ve kral dahil devletin ve ordunun üst kademesinin önemli bir kısmı, Amerikan ve Britanya güçlerinin kontrol ettiği güneye kaçar. Müthiş bir iktidar boşluğu doğmuştur. Devlet yöneticilerinin bir kısmı güneye giderken, Mussolini'nin altı neredeyse tamamen boşalmıştır. "Duce", Alman ordusunun desteğiyle İtalya'nın en kuzeyinde "Repubblica Sociale Italiana" yani İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'ni kurmaya çalışır ama bunun ömrü de pek az olacaktır. Kuzeyin işçi sınıfı gücünü ve mücadeleye hazır olduğunu daha birkaç ay önce göstermiştir. Dahası, kırsal güneyde pıtrak gibi toprak işgalleri patlamakta,

33 Giulio Romano, "L'Italie en 1943: Entre Guerre et Révolution", *Cahiers Léon Trotsky*, no: 77, Nisan 2002, s. 77.

34 Sovyetler Birliği, ABD ve Britanya'nın başını çektiği askerî blok.

bu iktidar boşluğunda birçok köyde toprak işgallerini müteakip “kıızıl” ya da “Sovyet” cumhuriyetleri ilan edilmektedir.³⁵ Yani Antonio Gramsci’nin yıllar öncesinde İtalya’da devrimin anahtarı olarak teorize ettiği, işçi kuzey ile köylü güneyin ittifakı devrimin içinde ete kemiğe bürünmektedir. Dahası, gerilla mücadelesinde çelikleşmiş partizan güçleri sayesinde, bu işçi-köylü ittifakını iktidara taşıyacak silahlı güç, bir İtalyan Kıızıl Ordusu rüşeym halini de geçmiş, elle tutulur bir gerçeklik halini almaya başlamıştır. Yani İtalyan devrimi sadece “gün bugündür” diyecek partisini beklemektedir.

Şimdi gözümüzü İtalya’daki sınıf mücadelelerinden çevirip Stalinizme dönelim, bir anlamda o andaki dünya siyasetini “bürokrasi gibi görmeye” çalışalım. Ekim Devrimi’nin ürünü olan işçi devleti ve Kıızıl Ordu, Nazi barbarlığını tepelenmiş, Berlin’e kadar ulaşmıştır. Bu askerî başarı, barış antlaşmaları imzalanırken Sovyetler Birliği’nin masada önemli bir yeri olacağıın garantisidir. Bu durumda bürokrasinin önünde iki seçenek olabilirdi. Ya askerî gücünü ve uluslararası itibarını, Fransa’da, İtalya’da, Yugoslavya’da ve Yunanistan’da ilerleyen devrimlerin önünü açmak, hiç değilse bu devrimlere karşı bir emperyalist müdahaleyi caydırmak, gerekirse de devrimleri savunmak için kullanacaktır. Ama bu, dünya çapında dengelerin sarsılmasına, belki de Avrupa çapında bir sosyalist iktidar kurulmasına yol açabilirdi. Bu durum bir yandan, Sovyet bürokrasisinin dünya komünist hareketi üzerindeki hegemonyasına alternatif yeni bir önderliğin Avrupa işçi devletinin ya da devletlerinin başında sahneye çıkması riskini doğuracaktır. Biraz yukarıda, “devrim nerede dururdu kestirmek dahi zor” demiştik. Bunun bir anlamı da, Avrupa ve Asya devrimlerinin örneklerinden güç alacak Sovyet işçi sınıfının, Stalinist bürokrasiyle hesaplaşmasının en azından bir ihtimal haline gelmesi olacaktır. Yani bu ilk olasılık, Sovyetlerin ve Kıızıl Ordu’nun gücünün Avrupa devrimini destekleyecek bir unsur olarak kullanılması, Stalinizm bunu akıl edemediği için değil, dünya devriminin ilerlemesi çıkarlarına uymadığı için masadan kalkmıştır.

Bu da bizi ikinci seçeneğe getiriyor. Çıkarları gereği dünya devrimine yaslanma imkânından yoksun olan bürokrasinin elinde kalan ihtimal pazarlık masasında emperyalistlerden koparabildikleri ile yetinmek, masada elini güçlendirmek için de güvenilir, saygıdeğer bir partner olduğunu emperyalistlere kanıtlamaktır. Stalinizm de emperyalistlere zeytin dalı uzatmakta hiç tereddüt etmeyecek, ilk iş Lenin’in dünya devriminin öncü partisi olarak kurduğu Komünist Enternasyonal’i 1943 yılında tasfiye edecektir. Bunun sonucunda 1943 Tahran ve 1945 Yalta Konferansları başta olmak üzere çeşitli pazarlıklar sonrası Stalin kendi nüfuz bölgelerini belirleyecek, kalanlarını emperyalizmin kontrolüne bırakacaktır. Bunun en çarpıcı örneği, 1944’teki “Yüzdeler Antlaşması”dır. Buna göre Sovyetler Macaristan, Bulgaristan ve Romanya’nın kontrolünü alırken, Yunanistan “Batılı güçlere” bırakılacak, Yugoslavya’da ise güç yarı yarıya paylaşılacaktır.

Devrimlerin kötü bir huyu vardır, sadece Stalin’in değil, on yıllar sonra “tarihin sonu” diyenlerin de, daha yakın zamanda “Araplar, Müslüman halklar devrim yapı-

³⁵ Rosario Forlenza, “Europe’s Forgotten Unfinished Revolution: Peasant Power, Social Mobilization, and Communism in the Southern Italian Countryside, 1943–45”, *American Historical Review*, no: 126:2, Haziran 2021, s. 504.

maz” diyenlerin de bařını ađırtmıřtır. Birileri masa bařında, kâđıt ūstünde vazgeçti diye yok olup gitmez, tūm gūcūyle sahneye çıkıp dūnyayı řařkına çevirir. İtalya, Fransa, Yugoslavya ve Yunanistan’da da tam olarak bu gerçekteřmiřtir. Stalin onları Churchill’e satmıř olsa da, bu ūlkelerin iřçileri ve kūylūleri, komūnistlerin ūnderliđinde ūnce fařistlere, sonra kendi burjuvalarına karřı savařmakta ısrar etmektedir. Būrokrasi için can sıkıcı olan bu durumu çūzmeđe bizzat Stalinist komūnist partilere dūřecektir. Bu da bizi tekrar İtalya’ya getiriyor.

Kendisi de eski bir “partigiano” olan, daha sonra İtalyan direniřinin tarihine dair en temel kitaplardan birini yazacak olan Claudio Pavone, İtalyan partizanlarının yūrūttūđū savařı çūok gūzel ūzetler. Pavone’ye gūre partizanların mūcadelesinde ū savař i içe geçmiřtir. Partizanlar, İtalyan topraklarında bulunan Nazi birliklerine karřı bir yurtseverlik savařı, Mussolini’nin fařistlerine karřı bir iç savař ve sermayeye karřı bir sınıf savařı yūrūtmektedir.³⁶ Komūnist parti ūnderliđi tam bu ařamada devreye girecek, mūcadeleyi Nazilere karřı yūrūtūlen yurtsever savařa sıkıřtırmak için ūđrařacaktır. Orak çekili rozetleriyle, kızıl bayraklarla savařan partizanları, bunları kenara koyup İtalyan bayrađını kullanmaya ve en sonunda silahlarını bırakmaya ikna etmek, būyūk direniřlere rađmen ancak bu talep komūnist partiden geldiđi için, yani komūnizmin itibarı sayesinde mūmkūn olacaktır.

Altını çizelim, İtalyan Komūnist Partisi (PCI) devrimin sūnūmlenmesine sadece razı olmamıřtır, bilakis devrimi engellemek için aktif çabalaması gerekmiřtir. Bunun en iyi bilinen boyutu, biraz ūnce de andıđımız ūzere partizanların silahsızlandırılmasıdır. Partinin lideri Palmiro Togliatti’nin ūlkeye dūnūřū sonrası, PCI’nin dūzene adaptasyon rotasını benimsediđi iyice netleřmiř, bu da tarihe “Salerno dūnūřū” (Svolta di Salerno) olarak geçmiřtir. Salerno’da ilan edilen bu kararlara gūre, diđer birçok řeyin yanı sıra, PCI monarři karřıtlıđından dahi vazgeçtiđini duyurmuřtur. Yukarıda, İtalya’nın gūneyindeki kūylū cumhuriyetleri konusunda andıđımız makalenin yazarı, Togliatti’nin dūnūřū sonrasında PCI’nin, Stalin ile Togliatti arasındaki anlařmaya uygun olarak, kūylū eylemlerinin radikal taleplerini reformist bir program içerisinde erittiđi saptamasını yapıyor.³⁷

Komūnist partisi, zorlanarak da olsa devrimin ūnūne geçmekte bařarılı olacak, bunun karřılıđında da yeni İtalyan hūkūmetinde ūnemli bakanlıklar elde edecektir. Komūnist partilerin, Stalinist būrokrasinin dayattıđı çizgiyi kabul ettiđi ve kitlesine kabul ettirmekte bařarılı olduđu Fransa, İtalya ve Yunanistan’da devrim yenilecek, būrokrasinin talimatlarının dıřına çıkan Yugoslav ve Çin komūnistleri ise, ūnce bađımsızlık savařını sonra ise sınıf savařını bařarıya tařıyarak ūlkelerinde iktidara gelecektir. İtalya’da komūnist parti ūnderliđinin mūkafat olarak aldıđı bakanlıklar da kısa ūmūrlū olacaktır. Stalinistlerin aksine, dūnya burjuvazisi, komūnizm ile kapitalizm arasında sandalye paylařıp, barıř içinde yařamanın uzun sūreli olmayacađının farkındadır. Devrimin tozu dumanı dađıldıktan sonra, İtalyan burjuvazisi komūnist partiyi bir saray darbesiyle kabine dıřına atacak, devrimi satmasının karřılıđını būyle verecektir.

36 Claudio Pavone, *Una Guerra Civile: Saggio Storico sulla Moralitū nella Resistenza*, Torino: Bollati Boringhieri, 1991.

37 Rosario Forlenza, “Europe’s Forgotten Unfinished Revolution”, s. 524.

Kızıl Ordu'nun görkemli zaferinin gölgesinde, iki faşist orduyla aynı anda dövüşen partizanlara, grevleriyle Mussolini'yi titreten işçilere, köyelerine kızıl bayrak çeken marabalara, Stalinizmin verebildiği budur: masada satılmış devrimler ve burjuvazinin bakanlar kurulunda birkaç kirli sandalye! Bugün bile, gerçekçilik kılıfında savunulan tek ülkede sosyalizm, bu yenilgi ve ihanet stratejisinin programatikleştirilmiş halinden başka bir şey değildir.

Sonuç

Stalinizmi ve komünistlere bıraktığı zehirli mirası, dört tarihi vaka ve dört başlık üzerinden görmüş bulunuyoruz. Yazının başında da dile getirdiğimiz üzere, yenilgiye götüren çizgi Stalinizmin anlık hatalarından ya da yanlış analizlerinden kaynaklanmıyordu. Aksine, bu çizgi Sovyetler Birliği'ni 1920'lerin ikinci yarısından itibaren gitgide kontrolü altına alan bürokrasinin çıkarlarının dolaysız bir sonucuydu. O bürokrasi, yerle yeksan oldu ama yıkılırken, Ekim Devrimiyle göndere çekilen ve bir noktadan dünyanın üçte birinin üstünde salınan kızıl bayrağı da indirdi. Bürokrasi tarih sahnesinden, en azından şimdilik silinmiş olsa da, o müteveffa bürokrasinin programını mezardan çıkartıp işçi sınıfının önüne koymak, bugün gücü azalmış olan Stalinizmin alametifarikası.

Dün yüksünmeden bürokrasinin sözcülüğünü yapan koca koca komünist partiler tövbe etmiş, bayraklarını indirmiş, hatta düşmanın safına geçmiş olabilir. Biz, onların indirdiği kızıl bayrağı tekrar dalgalandırma ve işçi sınıfının iktidarını Türkiye'den başlayarak tüm dünyada kurma kararlılığımızı sürdürüyoruz. Bu zorlu işin üstesinden layıkıyla gelebilmek için de doğru silahlara ihtiyaç duyduğumuz farkındayız. Aynı kaygıyı güden her devrimciyi de Stalinizmin kesmeyen bıçağıyla hesaplaşmaya davet ediyoruz.